

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ZOOOTEKNİ ANABİLİM DALI
2014-YL-075**

**BATI ANADOLU DAĞ KÖYLERİNDE GELENEKSEL
YERLİ SIĞIR YETİŞTİRİCİLİĞİ: MANİSA İLİ
AKHİSAR İLÇESİ AKKOCALI KÖYÜ ÖRNEĞİ**

Nilgün YAVUZER

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Orhan KARACA

AYDIN

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Zootekni Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Nilgün YAVUZER tarafından hazırlanan Batı Anadolu Dağ Köylerinde Geleneksel Yerli Sığır Yetiştiriciliği: Manisa İli Akhisar İlçesi Akkocalı Köyü Örneği başlıklı tez, 24.11.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Prof. Dr. Özdal GÖKDAL	ADÜ
Üye : Prof. Dr. Orhan KARACA	ADÜ
Üye : Prof. Dr. İbrahim CEMAL	ADÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. AYDIN ÜNAY

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

24/12/2014

İmza

Nilgün YAVUZER

ÖZET

BATI ANADOLU DAĞ KÖYLERİNDE GELENEKSEL YERLİ SIĞIR YETİŞTİRİCİLİĞİ : MANİSA İLİ AKHISAR İLÇESİ AKKOCALI KÖYÜ ÖRNEĞİ

Nilgün YAVUZER

Yüksek Lisans Tezi, Zootekni Anabilim Dalı

Tez Danışanı: Prof. Dr. Orhan KARACA

2014, 47 Sayfa

Bu araştırmada, Batı Anadolu geleneksel sığır yetiştirme uygulamaları ve üretimin sürdürülebilirliğinin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışma Manisa ilinin Akhisar İlçesinde geleneksel sığır yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Akkocalı köyünde gerçekleştirilmiştir. İşletmelerin hayvancılık faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgilerin elde edilmesi için gözlem ve görüşmeler yapılmıştır. Geleneksel sığır yetiştirme teknikleri ve ürün değerlendirme biçimleri ortaya konmuştur. Ortaya çıkan bilgilerin geleneksel yetiştirme sistemlerimize ilişkin literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Anadolu, geleneksel sığır, yetiştirme, Akhisar

ABSTRACT

TRADITIONAL NATIVE CATTLE BREEDING MOUNTAIN VILLAGES OF WESTERN ANATOLIA: CASE OF AKKOCALI VILLAGE OF AKHISAR DISTRICT OF MANISA PROVINCE

Nilgün YAVUZER

M.Sc. Thesis, Department of Animal Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Orhan KARACA

2014, 47 Pages

The aim of this study was to determine traditional cattle-breeding practices and sustainability of production in Western Anatolia. This study was carried out in Akkocalı Village of Akhisar district in Manisa province where intensively traditional cattle breeding. The observations and interviews were conducted to obtain detailed information about the breeding activities of farms. Traditional cattle-breeding techniques and evaluation forms of animal products were revealed. The resulting information obtained from the present study will contribute to the literature and is sufficient to serve as a basis for future studies..

Key Words: Western Anatolia, traditional cattle, breeding Akhisar district

ÖNSÖZ

Yüksek öğrenim hayatım ve tez dönemi boyunca danışmanlığımı üstlenen, çalışmalarına katkı ve destek sağlayan, tezimin şekillenmesinde büyük emekleri olan, bu süreç boyunca ilgisini ve bilgilerini paylaşarak yanımda olan değerli hocam Prof. Dr. Orhan KARACA'ya

Tezimin son halini almasını sağlayan, önemli fikir ve görüşleriyle desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim CEMAL'e ve Prof. Dr. Özdal GÖKDAL'a

Yazım süresi boyunca manevi desteğini sürekli hissettiğim değerli aileme, Sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
ÇİZELGELER DİZİNİ	xvii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ/KURAMSAL TEMELLER	4
2.1. Türkiye’de Hayvancılığın Genel Durumu.....	4
2.2. Türkiye’deki İşletme Yapısı ve Hayvan Varlığı	6
2.3. Türkiye Yerli Sığır Irkları ve Günümüzdeki Durumu.....	9
2.3.1.Yerli kara.....	11
2.3.2.Doğu Anadolu Kırmızısı	11
2.3.3.Boz Irk	12
2.3.4.Güney Anadolu Kırmızısı	12
2.3.5.Lokal Sığır Irkları.....	13
2.4.Coğrafi Dağılım... ..	14
2.5.Irk Dağılımı... ..	14
2.6. Çayır Meralar ve Hayvancılık... ..	16
2.7. Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık... ..	17
2.8.Devlet Desteklemeleri	18
2.9.Yerli Hayvan Gen Kaynaklarının Korunması	20
3. MATERYAL VE YÖNTEM	22
3.1. Materyal... ..	22
3.1.1. Manisa, Akhisar, Akkocalı Köyü.....	22

3.1.2. Akkocalı Köyü Sığır Varlığı ve Yetiştiriciliği	23
3.1.3.Özel Görüşme Yapılan Yetiştiriciler	24
3.1.4.Akkocalı Köyü İklim ve Bitki Örtüsü	25
3.2. Yöntem	27
3.2.1. Gözlem ve Görüşme	27
3.2.2. Üzerinde Durulan Başlıca Konular.....	28
3.2.3.Verilerin Değerlendirilmesi.....	29
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	30
4.1. Yetiştiricilik.....	30
4.2.Otlatma ve İşgücü.....	30
4.3. Yemleme	32
4.4. Aşım-Çiftleşme	36
4.5. Doğum.....	37
4.6.Sağım.....	37
4.7.Sağlık Koruma ve Aşılama.....	37
4.8.Besiye Alma	38
4.9.Hayvan Pazarlama ve Kurbanlık	38
4.10.Desteklemelerden Yararlanma	39
4.11. Sürdürülebilirlik	40
5. SONUÇ	42
KAYNAKLAR.....	45
ÖZGEÇMİŞ.....	47

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Akkocalı köyü profili.....	23
Şekil 2.2. Akkocalı Köyünün iklim ve bitki örtüsü.....	25
Şekil 4.1. Akkocalı Köyünde doğal yayılım gösteren yerli ırklar.....	31
Şekil 4.2. Akkocalı köyü doğal yayılım gösteren yerli sığırlar.....	32
Şekil 4.3. Akkocalı köyü yerli sığırların yaşam alanı.....	34
Şekil 4.4. Ahırda bakım ve besleme koşulları.....	35
Şekil 4.5. Akkocalı Köyü'nde yerli hayvanların ahırlara gelmeleri.....	36

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1:Türkiye’de Yıllara Göre Sığır Varlığı.....	8
Çizelge2.2:Türkiye’de Bitkisel ve Hayvansal Üretim Yapan İşletmelerin Oransal Dağılımı.....	9
Çizelge 2.3: Türkiye’de Yerli Sığır Irk ve Tipleri.....	10
Çizelge 2.4:Türkiye’de Yıllara Göre Kültür, Melez ve Yerli Sığır Sayılarının Oranları.....	15
Çizelge 2.5:Desteklemeler	19
Çizelge 3.1. Akkocalı Köyü Nüfus ve Eğitim Durumu Çizelgesi.....	22
Çizelge 3.2: Akkocalı Köyü Veri Ortalamaları.....	24
Çizelge 3.3. Akhisar İlçesi Ortalama Rakımı ve Akkocalı Köyü Rakımı Çizelgesi	26
Çizelge 3.4. Akhisar İlçesi 2012 Yılı Yıllık Yağış Miktarları	27
Çizelge 3.5. Akkocalı Köyü 10 İşletmedeki Toplam Hayvan Sayısının Erkek-Dişi Oranları	28
Çizelge 4.1. Akkocalı Köyü Hayvanların Merada Geçirdikleri Sürenin Yıllık Dağılımı Çizelgesi.....	30
Çizelge 4.2. İşletmelerin Yıllık Yem Bitkisi Ekilişlerinin Dağılımı Çizelgesi....	33
Çizelge 4.3. İşletmelerin Yıllık Hayvan Besleme Dönemlerinin Dağılımı Çizelgesi... ..	35
Çizelge 4.4. Akkocalı Köyü Besi Yerli Hayvanlarının Ortalama Canlı ağırlık ve Satış Fiyatları.....	39
Çizelge 4.5. Görüşülen 10 İşletmenin Desteklemelerden Yararlanma Oranları.....	40

1. GİRİŞ

Artan dünya nüfusuna paralel olarak gıda ihtiyacının karşılanması en önemli sorun haline gelmekte, bu da tarım sektörünü içinde yaşadığımız yüzyılın en stratejik sektörü haline getirmektedir. Bunun yanı sıra, istihdam, tüketim harcamaları, diğer sektörlerle hammadde temini, milli gelir ve ihracattaki payı, tarım sektörünün sosyoekonomik açıdan sahip olduğu önemi daha da artırmaktadır. Tarım sektörünün temel hedefi; üretim, arz ve gıda güvenliğidir. Fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik özellikleri itibariyle tüketime uygun, yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya erişim büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda tarımsal ilaç ve gübrelerin bilinçsizce kullanımı bitkisel üretimde artışın yanında, kalitesiz ve insan sağlığını tehdit eden ürünlerin ortaya çıkmasına neden olmakta, kimyasal tarım ilaçları bitki sağlığını ve ekolojik dengeyi bozmaktadır. Kimyasal ürün kullanmadan, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimi olan organik tarım, eko sistemde hatalı uygulamalar sonucu bozulan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içermektedir. Toprak verimliliğinde devamlılık sağlayan biyolojik mücadele ile hastalık ve zararlılar kontrol altına alınarak, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içeren bir üretim şekli olarak önem kazanmaktadır. Güvenilir gıda arzı ve güvenliğini sağlamak ve insan beslenmesinde en değerli ürün grubuna sahip olan hayvansal kökenli ürün talebini karşılamak, temel tarım politikaları arasında yer alması nedeniyle hayvancılık gelişmiş ülkelerde bir endüstri ve ekonominin ayrılmaz bir parçası olmasına rağmen, ülkemizde geleneksel tarım kültürü içerisinde hayvansal üretim, bitkisel üretimden sonra gelmektedir.

Tarım sektörünün kalıcı ve uzun vadeli bir sektör haline dönüştürülmesi için, bitkisel ve hayvansal ürünlerin bir mala, hizmete dönüşmesi ve bunların da sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Ekonomik, verimli ve rasyonel olmayan bir yaklaşım sürdürülebilir kalkınmanın önünde engel oluşturmaktadır. Ülkemizin sürdürülebilir tarım yaklaşımını etkileyen başlıca hususlar; sulama, erozyon, şehirleşme, sanayileşme, turizm, çevre kirliliği, fazla girdi kullanımı, mera ve çayırın ıslahıdır.

Sürdürülebilir tarım yaklaşımının temeli olan, kırsal alanda üretim yapan çiftçilerin buldukları yerlerde faaliyetlerini sürdürebilmeleri, hak ettikleri refah

düzeyine ulaşmaları, çiftçilere altyapı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin götürülmesi, ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi, yerel potansiyelin değerlendirilmesi, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını hedefleyen kırsal kalkınma önümüzdeki süreçte öne çıkacaktır.

21. yüzyılın yeni koşulları hayatın her alanını çok büyük ölçüde sarsmıştır. Hızla gelişen bilgi ve teknoloji aynı hızla hayatın her alanına girebileceği kanalları da açabilmektedir. İletişim bilişim araçları bilgi ve teknolojik gelişmelerin adeta öznesi durumundadır. Tarımsal üretimde 19 ve 20 yüzyıllarda endüstriyelleşme süreciyle modern tarımın gerekleri olan bilgi ve teknolojiler ağırlığını ortaya koymuştur. Özellikle 20. yüzyıl sosyal ve kültürel yapısı kapsamında şekillenen üretim –tüketim ilişkileri gereği tarımsal üretimde, modern yöntem ve teknikler belirleyici olmuştur. Görece 21. yüzyıl tarımsal üretiminin yeni koşullarını ortaya koyan temel gelişmeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

1. Daha büyük piyasalar
2. İletişim, ulaşım, taşıma, muhafaza
3. Bilimsel bilgi birikimi ve teknolojik gelişmelerde çok yüksek hız
4. Başta biyoteknoloji alanında olmak üzere yeni bilimsel ve teknolojik açılımlar
5. Genel çevre ve iklim değişikliği sorununun öne çıkması
6. Tarımsal üretim alanlarının bozulma/ kirlilik sorunu ve/ veya elden çıkması
7. Su kaynaklarında daralma/ kirlilik sorunları
8. Ulusal ve uluslararası büyük kuruluşlar karşısında küçük geleneksel işletmelerin baskılanması ya da dolaylı kontrolü
9. Bitki ve hayvan gen kaynaklarının hızla devre dışı kalması
10. Üretim materyali olarak bitkisel üretimde kullanılan tohum fide fidan çeşit/genotip bakımından ileri teknoloji odaklı tekellerin belirleyici rolü
11. Hayvansal üretimde damızlık materyali ve kullanma hayvanlar bakımından daha çoklu ırk/ genotip kullanımı

12. Üretimde sürdürülebilirlik giderek önemini arttıran temel unsurlar arasına girmesi

13. Gıda güvenliği ve ürünlerde akreditasyon gereği referansların öne çıkması

14. Modern üretimde, üretim girdileri, ürün ve piyasa parametrelerine dayalı verimlilik kavramının, çok geniş bir parametre yelpazesi olarak yeniden ele alınma gereği

15. Modern üretimin benzeşen klasik teknikler yanında alternatif üretim model ve sistemlerin gideren önem kazanması

Ortaya çıkan bu yeni koşullar, tarımsal üretimi yani bitkisel ve hayvansal üretimi adeta yeniden şekillendirmektedir. Türkiye hayvancılığının geliştirilmesi bakımından var olan sorunların analizi ve çözüm odaklı öngörülerin sürdürülebilirlik ekseninde ele alınması sorunludur.

Bu araştırmada, doğrudan ve dolaylı kamu destek ve teşviklerine rağmen geleneksel olarak sürdürülen Batı Anadolu'nun birçok yöresinde sürdürülmeye devam eden salma sığırcılık konu alınmıştır. Araştırmanın başlıca amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. Geleneksel olarak uzun yıllardan beri yapıla gelen sığır yetiştiriciliğinde başlıca uygulamalara ilişkin somut bilgilerin ortaya konması
2. Yetiştirme sistemlerindeki değişim eğilimleri ve sürdürülebilirlik bakımlarından basit de olsa analizler yapma
3. Hayvansal üretim süreçleri bakımından ulusal değerlerimiz durumunda olan geleneksel sığır yetiştiriciliğine dikkat çekilmesi
4. Konu ile ilgili literatür bilgisinin sınırlı olması bakımından sonraki araştırmalara zemin hazırlamak

Bu çalışmanın gelecekte geleneksel hayvan yetiştirme alışkanlıklarını, ekoloji duyarlı ve gıda güvenli üretim süreçleri bağlamında, ele alan araştırmalara katkı sağlaması beklenebilir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ / KURAMSAL TEMELLER

2.1. Türkiye’de Hayvancılığın Genel Durumu

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hayvancılık; ekonomik, sosyal ve beslenme açısından büyük önem taşıyan vazgeçilmez bir sektördür. Hayvancılık, ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmakta, kırsal alanda istihdam yaratmakta ve önemli düzeyde katma değer sağlamaktadır. Halkımızın yeterli ve dengeli beslenmeleri, özellikle çocuklarda ve gençlerde sağlıklı bir zihinsel ve bedensel gelişme için mutlaka gerekli olan et, süt ve yumurta gibi ürünlerin üretilmesini sağlamaktadır. Et, süt, tekstil ve deri gibi çeşitli endüstri kollarına hammadde sağlamakta, yem, ilaç ve ekipman gibi yan sanayi kollarının kurulmasına ve gelişmesine yardımcı olmakta, ülke ihracat gelirlerine değişen oranlarda katkıda bulunmaktadır.

Hayvan gübreleri bitkisel üretimde toprağın fiziksel yapısını iyileştirmede ve toprak verimliliğini artırmada etkilidir. Hayvancılık, tarım işletmelerinde özellikle kışın bitkisel üretim faaliyetlerinin olmadığı dönemde işletmedeki boş işgücünün değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bitkisel üretim büyük oranda iklim koşullarına bağlı olduğu için, iklim koşullarından daha az etkilenen hayvancılık tarım işletmelerinin sigortası niteliğindedir. Ülkemizde hayvancılık sektöründe son yıllarda önemli değişimler olmuş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığımız önemli düzeyde azalmıştır. Birim hayvan başına verim miktarında artış olmakla birlikte birim hayvan başına verim düzeyi hala gelişmiş ülkelerin verimlerinin oldukça gerisindedir. Hayvancılıkta tavukçuluk hariç çeşitli nedenlerle üretimde beklenen artış sağlanamamıştır.

Türkiye’de yetiştiricilerin çoğunun kar amaçlı üretime yöneldikleri görülmektedir. Hayvancılığa yönelik ve hayvancılığa dayalı sanayi kuruluşların hızla yaygınlaştığı da inkar edilemez. Son yıllarda, hayvan ıslahına yönelik en belirgin çalışmanın, hiç bir ülkenin kolayca yapamayacağı cömertlikle kültür ırkı hayvan ithalleri olduğu görülmektedir. Özellikle yerli sığır ırklarımızın varlığını tehdit edecek boyutlarda bir değişimden söz edebiliriz (Karaca vd., 1998).

Türkiye’nin 2002-2012 yılları arası dönemdeki hayvan varlığı incelendiğinde çizelge 1’de sığır varlığında artış olmasına karşın, çizelge 5’te görüldüğü gibi yerli sığır varlığı oranında %17’ye kadar önemli düzeyde bir azalma olduğu

görülmektedir. Bu kadar hızlı bir düşüşün meydana getireceği üretim azalmasının hayvan başına verimdeki artışla karşılanması oldukça zordur. Ülkemizde büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren sürekli artış gösterirken, 1980’li yıllardan sonra ani bir düşüş göstermiştir. Bu düşüşe 1980-1985 yılları arasında hayvancılık istatistiklerinde yapılan yöntem değişikliğinin yanı sıra 1980 yılı sonrası yaşanan terör, göç ve uygulanan hayvancılık politikaları neden olmuştur.

Türkiye’de hayvan varlığının bölgelere göre dağılımı incelendiğinde sığır varlığının Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde, Koyun varlığının Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Mera olanaklarının daha fazla olması nedeniyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de Doğu Anadolu bölgesi ülkemizin hayvancılık bölgesi olma özelliğini sürdürmekte ve hayvancılık bu bölgede daha çok ekstansif olarak yürütülmektedir. Batı bölgelerimizde ise tavukçuluk ve entansif sığırcılık yapılmakta, sığırcılıkta kültür ırklarının kullanımı nedeniyle hayvan başına daha yüksek düzeyde verim elde edilmektedir. Batı bölgelerimizde silaj ve yem bitkileri üretimi daha yaygın olup, üretici daha örgütlü bir şekilde üretim yapmaktadır. 2012 yılı verilerine göre sığır varlığımızın %40.8’i kültür ırkı, %41,5’i kültür ırkı melezi ve %17,7’si ise yerli ırklardan oluşmaktadır.

Birim hayvan başına elde edilen yüksek verimden dolayı, sığırcılık dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insan beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Saf kültür ırkı ve melezlerin oranı başta Marmara ve Ege bölgeleri olmak üzere Türkiye’nin hemen her yerinde artış göstermektedir(Akman vd., 2005). Yerli ırkların oranı ise hızlı bir şekilde azalarak yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Hayvansal ürünlerin üretim ve tüketim miktarları günümüzde gelişmişliğin bir ölçütü olarak kullanılmaktadır. Ülkemiz hayvan sayısı bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasına karşın, elde edilen hayvansal ürünler açısından hayvancılığı gelişmiş olan ülkelerle karşılaştırma yapıldığında durumun pek parlak olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz yıllardan beri tarımsal üretim açısından kendine yeterli ülkeler arasında gösterilmiştir. Tarımda kendine yeterlilik konusu gerçekten üzerinde tartışılması gereken bir konudur. Ancak, bilimselliği ve gelişmiş ülkelerin beslenme standartlarını, hayvansal ürünlerin üretim ve tüketim miktarlarını dikkate aldığımızda ülkemizin hayvansal üretim bakımından kendine yeter olduğunu söylemek mümkün değildir (Yener vd., 1996).

Kültür ırkı ve melezlerinin oranı önemli bir düzeye ulaşmış olmasına rağmen, süt üretiminin ön planda olduğu batı bölgelerinde bulunan entansif işletmelerin oranının istenilen düzeye ulaştığından söz edilemez. Sayısı her geçen gün artan entansif süt sığırı işletmelerinin ise kültür ırklarının verim potansiyellerini ortaya koyan çevre şartlarını sağladığı söylenemez. Ege Bölgesindeki işletmeler genellikle küçük ölçekli, çoğu bitkisel üretim ve hayvansal üretimi birlikte yapan aile işletmeleri niteliğindedir. Bu işletmelerde yaygın olarak kültür ırkı ve melezi, ağırlıklı olarak da Siyah-Alaca yetiştiriciliği yapılmaktadır (Armağan, 1999).

Ege Bölgesi kültür ırkı sığırların en fazla yayıldığı bölgelerimizden biridir. Yaygın olan bir kaç başlık sığır yetiştirme işletmelerinde bile, kültür ırkı kullanımı baskın durumdadır (Karaca vd., 1997). Bölgede var olan problemlerine rağmen, süt pazarlama kanallarının giderek oluşması, süt sığırcılığını diğer hayvancılık dalları arasında önemli ölçüde ön plana çıkartmıştır (Karaca vd., 1998). Yerli ırklar da yerlerini giderek belirgin biçimde Siyah Alaca sığırlara bırakmaktadır.

Ülkemizde tavukçuluk dışında hayvansal üretimin düşük olmasının en önemli nedenlerinden biri hayvan varlığımızın hala önemli bir bölümünü olumsuz çevre koşullarına dayanıklı düşük verimli yerli ırkların oluşturması ve hayvanlara başta bakım ve besleme olmak üzere uygun çevre koşullarının sağlanamamasıdır. Ülkemizde toplam alanların %17'sini çayır mera alanları oluşturmakla birlikte birçok bölgede yağış miktarının düşük olması, erken ve ağır otlatma nedeniyle meralarımızın verimi düşüktür. Kaliteli kaba yem açığının kapatılması için gerekli olan yem bitkileri üretimi ise son yıllarda yem bitkileri desteği sağlanarak bir miktar artış sağlanmakla birlikte toplam tarım alanlarının %3'ü düzeyinde olup, yeterli düzeyde değildir (Ak ve Kantar, 2007).

2.2. Türkiye'deki İşletme Yapısı ve Hayvan Varlığı

Türkiye'de işletme sayısı ve işletme büyüklüğü çok sık tartışılan konulardandır. Tarımsal üretim söz konusu olduğunda genellikle işletmelerin küçük olduğundan bahsedilir, bu işletmelerin büyütülmesi gereğine vurgu yapılır. Ancak çoğunlukla bunun nasıl sağlanacağı ve daha da önemlisi olası sonuçlarına pek değinilmez. Günümüzde işletmelerin büyüklüğü ve kapasitesinden çok kaliteli ürün üretimi, çevreye zarar vermeden yapılan üretim, sağlıklı gıda üretimi konuları artık daha fazla önem taşımaktadır.

Çizelge 1'deki gibi 2014 yılı tarım sayımı sonuçlarına göre Türkiye'de 14.774.924 adet büyükbaş hayvan mevcuttur. Buna göre kırsal alanda toplam 3.07 milyon işletmenin %67,4'si hayvansal ve bitkisel işletmelerin birlikte yürütüldüğü, %30,2'si bitkisel üretimde %2,4'si ise hayvansal üretimde bulunan işletmelerdir (TÜİK, 2012a). İşletmelerin 2/3'ü 1-4 başa, %25'i ise 5-19 başa sahip işletmelerden oluşmaktadır.

Küçük aile işletmeleri var olan yapılarıyla yaşamın içinde ve hayvansal üretimin temeli olmaya devam etmektedirler. İşletmelerin bakım, yönetim, besleme programları, ürün değerlendirme biçimleri, damızlık sağlama kanallarına ilişkin bilgiler yeterli düzeyde değildir. Halen var olan çabalar büyük işletmelerde süt verim denetimleri yanında pedigrî kayıtlarının tutulup yaygınlaştırılmasına yöneliktir. Bu da sadece süt veriminin artırılmasını hedef almaktadır. Gerek kamu ve gerekse kimi yetiştirici organizasyonlarının bu yöndeki çabaları küçümsenemez. Ancak özellikle küçük işletmeler dikkate alındığı zaman olumsuz çevre koşulları ile ilgili sorunlar öne çıkmaktadır (Karaca vd., 1998). Örneğin süt maliyeti içinde hayvan sağlığı giderlerinin yüksek olduğu bilinmektedir (Can, 1996). Yine kimi döl verim özellikleri bakımından ciddi sorunlar söz konusudur. Çevresel koşullara ilişkin olumsuzluk ve düzensizlikler kayıtların doğruluğunu tartışmalı hale getirir (Karaca vd., 1998).

Bölgede yapay tohumlama uygulamasının belli bir düzeye ulaştığı söylenebilir. Buna karşın sperma kaynağı bakımından büyük oranda dışarıya bağımlılık söz konusudur. Ülkemizde yapay tohumlama boğalarının seçimine yönelik olarak herhangi bir etkin genetik ıslah programı henüz devreye sokulamamıştır (Akbaş vd., 1998). Damızlık ve sperma kullanımı anlamında büyük bir başıboşluk söz konusudur. Buna karşın, nitelikli damızlığa karşı duyulan aşırı talep, doğru ıslah politikalarına bağlı olarak, uygun desteklemeler ve gerekli denetim mekanizmaları ile buluşabilirse özgün yetiştirme organizasyonlarının önü açılmış olacaktır (Karaca vd., 2005).

Her köyün, modern bir işletme için uygun parsellasyonlar yapılabilecek genişlikte tarım alanı vardır. Böyle bir işletme içerisinde modern bir hayvancılık faaliyet dalının oluşturulmasına yetecek kadar otlaklar ve uygun diğer alanlar bulunmaktadır. Çoğu kez su kaynakları ve olanakları da benzer biçimdedir. Köylerin yerleşim yerleri, bütün köyü içine alacak bir büyük tarım işletmesinin çoğunlukla ve hemen hemen en uygun yerinde bulunmaktadır. Yerleşim biçimleri,

%74 oranında toplu yerleşim biçiminde olup araziler üzerine gelişigüzel dağılmış yapılaşmalardan kaynaklanan olumsuzluklar yoktur ya da çok azdır (Gökçe, 2009). Ancak köyden mahalleye dönüşen yöreler şehir statüsüne gireceği için Büyükşehir Yasası hükümlerine tabi olacaktır. Eskiden köy ortak malı olan mera arazileri Büyük şehire devrolacağı için kolaylıkla konut alanı haline dönüşebilecektir. Mahallelerde Umumi Hıfzısıhha Kanunu hükümlerine göre hayvancılık yapılamayacak, hayvancılığın önemli girdilerinden olan su ve elektrik şehirdeki fiyatlara tabi olacağı için pahalılaşacak, dolayısıyla zaten pahalı olan üretim maliyeti daha da artacaktır. Ayrıca yeni mahalleliler köyde vermedikleri yeni vergilerle karşılaşacakları için gelirlerinde görece bir azalma olacaktır (Anonim, 2014).

Çizelge 2.1. Türkiye’de Yıllara Göre Sığır Varlığı

YILLARA GÖRE TÜRKİYE SIĞIR VARLIĞI	
YIL	SIĞIR
2002	9.803.498
2003	9.788.102
2004	10.069.346
2005	10.526.440
2006	10.871.364
2007	11.036.753
2008	10.859.942
2009	10.723.958
2010	11.369.800
2011	12.386.337
2012	13.914.912
2013	14.415.257
2014	14.774.924

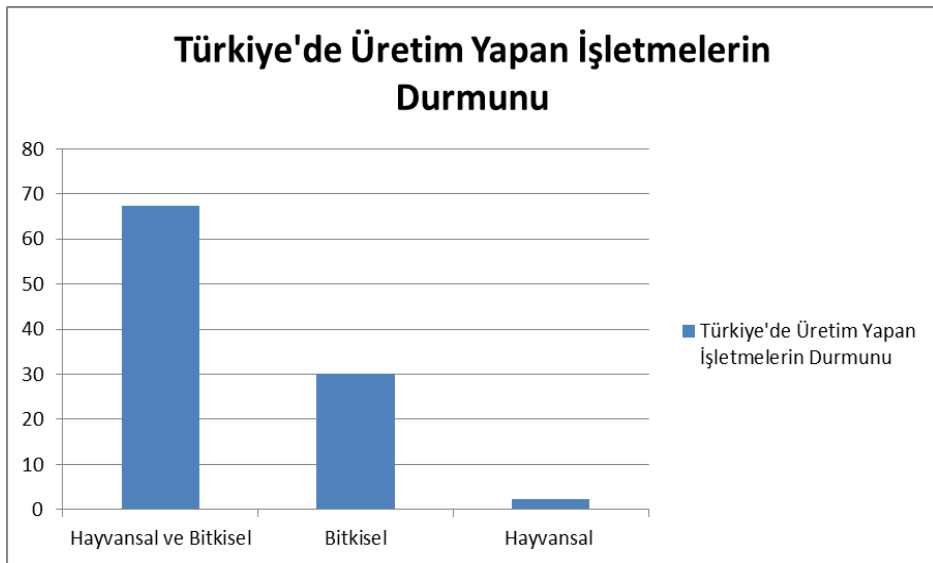
Kaynak :TÜİK *2014 yılı verileri Mayıs ayı itibariyle açıklanan rakamlardır.

Hayvancılık için büyük bir potansiyele ve uygun iklim yapısına sahip olan ülkemizde üreticiler, genel olarak geleneksel, kendi kendine yeterliliği benimseyen modelde yetiştiricilik yapmaktadırlar. Türkiye’de mevcut işletmelerin büyük çoğunluğu, ekonomik işletmecilikten uzak, orta ölçekli veya küçük aile işletmeciliği tarzındadır. Bu işletmelerde daha yüksek verim için uygun çevre

koşulu sağlamak yerine mevcut koşullara uyum göstermek söz konusudur (Ak ve Kantar, 2007). Bu nedenle hala bazı bölgelerimizde korunması gereken yerli ırklarımızla yetiştiricilik devam etmektedir. Bölge şartlarına uyum gösteren yerli ırklarımız hastalık ve zararlılarla mücadele, meradan yararlanma konusunda diğerlerinden daha dirençli olduklarından önem arz etmektedir.

TÜİK 2014 verilerine göre çizelge 2’de de görüldüğü gibi Türkiye’de büyükbaş hayvanların üçte birini (%32,73) kültür ırkı, dörtte birini (%26,25) yerli ırkların, geri kalanını da (%41,02) kültür ırkı melezlerin oluşturduğu belirtilmektedir.

Çizelge2.2. Türkiye’de Bitkisel ve Hayvansal Üretim Yapan İşletmelerin Oransal Dağılımı

2.3. Türkiye Yerli Sığır Irkları ve Günümüzdeki Durumu

Tanımlanacak yerli ırklarımızın birçoğu yok olmuş, bir kısmı ise yok olma tehdidi altındadır. Günümüzde üretim artışı talebinden çok artık çevreye zarar vermeden, kaliteli üretim koşulları öne çıkmıştır. Dolayısıyla gen kaynaklarının korunması, bölgeye uyum sağlamış olan hayvan ırkları, bitki florası oldukça önem arz etmektedir. Tez çalışmasında da bahsedildiği gibi ülkemizin bazı bölgelerinde ve köylerinde, o bölgeye uyum sağlamış sığır ırklarımızın, ırk dağılımı ve coğrafi dağılımının dikkate alınarak tespit edilmesi, yetiştirilme durumları ve gen kaynağı

olarak korunması ile yetiştiriciliklerinin desteklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde gen kaynaklarımızın yok olmasına izin verilmiş olmaktadır.

Türkiye’de gerek devlet kurumları, gerekse yetiştiriciler öncelikle tamamen yerli sığır ırkları ile çalışmışlardır. Ancak zaman içerisinde tarımsal üretimdeki entansifleşmeye uyum sağlayabilmek için yerli sığır ırkları, kültür ırkı ve diğer yerli ırk sığırlarla kontrolsüz bir şekilde melezlenmiş ve bunun sonucu olarak da Çizelge 3’de görüldüğü gibi pek çok sığır ırkı veya tipi yok olmuş, sadece ulaşımı zor, kapalı ekonomiye sahip dağ köylerinde rastlanan bazı yerli ırklar ise yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalmışlardır (Alpan, 1992).

Çizelge 2.3. Türkiye Yerli Sığır Irk ve Tipleri

İrk-Tip	Yok Olma Tehdidi Yok	Tehdit Altında	Ağır Tehdit Altında	Yok Olmuş
Yerlikara		X		
Bozırk		X		
Doğu Anadolu Kırmızısı		X		
Kilis Sığırı		X		
Kultak Soğırı		X		
Zavot		X		
Halep Sığırı		X		
Çukurova Sığırı				X
Dört Yol Sığırı				X
Kırım (Leh) Sığırı				X
Kıbrıs Sığırı				X
Seferihisar Sığırı				X
Kafkasya Sığırı				X
Malakan Sığırı				X
Diyarbakır Sığırı				X
Karacadağ Sığırı				X
Urga Sığırı				X
Siyah (Kalmuk) Sığırı				X
Eleşkirt Sığırı				X
Karaisalı Sığırı				X

Türkiye’de, yerli sığır genotiplerinin korunması açısından temel yaklaşım bütün yerli ırkların yeterli sayıda uygun örneklerinin temin edilerek koruma altına alınması olmalıdır.

2.3.1. Yerli Kara

Yerli kara ırkı kökenini orta Anadolu’ dan alır. *Bos taurus brachiceros* yani kısa boynuzlular kökeninden gelmektedir. Bu ırk Türkiye de en çok yetiştirilen ve ortalama her bölgeye uyum sağlayabilmiş ırkımızdır. Bulunduğu bölgeler itibari ile kendi içinde de farklılıklar gösterebilmektedir. Çayır mera şartlarına, iklim şartlarına göre vücut yapılarında değişiklikler sergilemektedir.

Yerli karalar fiziksel olarak siyah bedenleri ve ufak yapılı oluşları ile bilinirler. Başları dar ve uzun, boynuzları kısa, ince ve öne doğru eğiktir. İnce bir boyun yapısına sahiptir. Yetiştigi ve uyum sağladığı bölgeye göre değişiklik göstermekle beraber vücut yapısı genel olarak küçük ve boyları kısadır. Cidago yüksekliği ortalama 110 cm kadardır. Yükseklik ve ağırlık itibariyle küçük yapılı, kısa boynuzlu sığır ırklarındandır. Boyun genellikle orta uzunlukta, ince kıvrımlar mevcut ve gerdan az gelişmiştir. Vücut uzuncadır. Göğüs orta derecede derindir. Kaburgaların kısa olması nedeniyle göğüs omuzlar arkasında çok dardır. Omuz genellikle dar ve uzun olup meyillidir. Sağrı sivri, meyilli ve cidagoya nazaran daha yüksektir. Sırt çizgisi düzdür. Arka kısım daha geniş ve yüksektir. Kulağın iç yüzeyi sık kalın kıllarla örtülüdür. Baş buruna doğru inceler, göz çukurları belirgindir. Boğalarda baş büyükçe, profili hafif dışbükeydir. İneklerde baş dar ve küçük, yüz uzun ve burun ucunda dışbükeylik bulunmaz. Kemik yapısı incedir. Bacaklar kısa, tırnaklar sağlamdır. Kıl rengi kuzguni siyahtır. Genellikle derisi kalın ve serttir. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuz genellikle ince yapılı ve ay biçimindedir. Karasal iklimde, ilkel bakım, besleme ve barındırma koşullarında ekstansif olarak yetiştirilir (TAGEM, 2009).

2.3.2. Doğu Anadolu Kırmızısı

Türkiye’de bu ırkımız Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu’dan köken alan bir ırktır. Bölge iklim ve mera şartları açısından sığır yetiştiriciliği için uygun bir bölge olduğundan doğu Anadolu kırmızısı için damızlık sağlama bölgesi olmuştur. Doğudan Orta Anadolu’ya doğru geldikçe DAK ile Yerli Karaların melezlerinin giderek arttığı görülür (Alpan, 1992). Küçük yapılı, sert mizaçlı, kemik yapısı

sağlam, göğsü dar ve derisi kalındır. Genellikle sağrı dar, keskin, sivri ve düşüktür. Sağrı cidagodan yüksektir. Renk kırmızı ve tonlarındadır. Kulak kenarları, boyun, göğüs, ön bacakların ön yüzleri, tırnakların deriyle birleştiği kısımlar koyudur. Kısa boynuzlu (brahyeric) sığır ırklarındandır. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuzlar koyu renk tonunda olup öne doğru kıvrım yapmaktadır. Karasal iklimin hüküm sürdüğü, engebeli arazilerde ve ilkel barınakların bulunduğu şartlarda yetiştirilmektedir. Mayıs ayından itibaren meraya ve yaylalara çıkarılır. Genellikle yılın altı ayını merada geçirir. Mera süresince ek yemleme yapılmaksızın köy sürüleri şeklinde yetiştirilir (TAGEM, 2009).

2.3.3. Boz Irk

Anadolu ve Trakya'nın tipik bir step sığırı olan boz ırk kökeni itibari ile Anadolu'nun yerli ırkları arasında Bos Taurus Primigenius grubuna giren tek ırktır. Türkiye'de Ege ve Marmara bölgelerini yayılma alanı olarak gösterebiliriz (Alpan, 1992). Vücut sağlam yapılıdır. Sağrının kuyruk sokumuna yakın kısmı oldukça dardır, bu nedenle üstten bakıldığında üçgen şeklinde görünür. Erkeklerde vücut önden arkaya doğru daralır. Sağrı cidagoya göre daha yüksektir. Kıl rengi açık gümüşiden koyu kül rengine kadar değişir. Boğaların göz etrafında gözlük gibi koyu bir halka mevcuttur. Memenin etrafı ise siyah bir halka ile çevrilidir. Kulakların içi siyah kıllarla kaplıdır. İnekler boğalara göre daha açık renkli olurlar. Genellikle boyun, döş, göğüs, omuzların alt kısımları ve bacaklar vücudun diğer yerlerine göre daha koyudur. Deri rengi koyu gri, tırnaklar ise siyahtır. Anüs bölgesinin siyah renkte olması ırkın saflığı konusundaki işaretlerden biri olarak kabul edilir. Buzağılar açık kahverengi doğar, büyüdükçe renk griye dönüşür. Erkek ve dişiler boynuzludur. Boynuzlar hilal şeklinde, yapısı dairesel kesitli ve boğumsuzdur. : İrkin doğal yaşam alanları genelde dağlık bölgelerdeki orman içleri ve engebeli arazilerdir. Bu tür alanlarda insan müdahalesi olmadan yaşama, beslenme ve üreme yeteneğine sahiptir. (TAGEM, 2009).

Boz ırk Marmara Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından, Yerlikara, DAK ve GAK ırkları gibi gen kaynağı olarak koruma altına alınmıştır (Ertuğrul vd., 2005).

2.3.4. Güney Anadolu Kırmızısı

Kilis merkez olmak üzere, İçel'den Şanlıurfa'ya kadar olan Güney Anadolu Bölgesi Güney Anadolu Kırmızısının yayılma alanıdır. Asil ve zarif görünümlü,

boyun kısa, baş dik, cidago belirgin ve yüksektir. Yaş ilerledikçe gerdanda kıvrımlı ve sarkık bir deri yapısı gelişir. Özellikle erkeklerde hörgüç benzeri bir oluşum meydana gelir. Vücut dar ve nispeten kısadır. Göğüs dar, sağrı kısa ve cidagodan daha yüksektir. Kuyruk bağlantı noktası sağrıdan yüksek ve vücuda bağlantısı kuvvetlidir. Bacaklar, genelde narin yapılı, ince ve oldukça uzundur, arka bacaklar daha incedir. Vücutta harmoni bozuktur. Bu nedenle sallantılı yürüyüş görülür. En çok rastlanan renk sarımsı kırmızıdır. Sarıdan kırmızıya ve kahverengiye kadar farklı renklilere rastlanmaktadır. Genel olarak burun etrafında vücut renginden daha açık bir halka vardır. Bacakların iç yüzeyleri, meme ve karın altı vücuda göre daha açık renktedir. Vücudun ön kısmı arkaya nazaran daha koyudur. Kuyruk püskülü siyah renklidir. Kısa boynuzlu sığır ırklarındandır. Boynuzlar dar, ince, yukarı ve iki yana doğru uzanır. İlkel bakım, besleme ve barındırma koşullarında yaygın olarak köy sürüleri şeklinde yetiştirilir. Mera devresi yılın dörtte üçünü bazı yerlerde ise tamamını kapsar. Ahırda yemleme yalnız kış aylarında yapılmaktadır (TAGEM, 2009).

2.3.5. Lokal Sığır Irkları

Türkiye’de yaygın olarak yetiştirilen yerli sığır ırkları yanında daha dar bölgelerde, daha az sayılarda sığır grupları da bulunmaktadır. Lokal sığır ırklarının Türkiye sığır yetiştiriciliği ve ekonomisi yönünden belirgin önemleri yoktur. Bu ırklar Kırım sığırı, Bonihad sığırı, Seferihisar sığırı, Zavot sığırı ve Maraş sığırırır.

İrklar Türkiye’ye getirildikleri bölgelerden isim almışlardır. Kırım sığırı Osmanlı döneminde Anadolu’ya getirilmiştir. Değişik çevre şartlarına uyum sağlayabilmektedir. Yerli ırklara göre süt verimi daha yüksektir. Bonihad sığırı Macaristan’dan getirilmiştir. Besi kabiliyeti ve iş verimi yerli ırklara göre üstündür. Seferihisar sığırı o bölgede bulunan ve yetiştirilen bir ırktır. Yerli ırklara göre süt ve et verimleri daha yüksektir ancak diğer ırklarla melezlenerek yok olup gitmiştir. Zavot sığırı karışık genotipe sahip Kars ilinin önemli bir ırkıdır. Zavotlarda renk, yapı ve diğer özellikler Simental ya da Esmer sığırından melezlenmiş ve hangisinin genotipi daha fazla ise ona göre şekillenmiştir. Besi kabiliyeti DAK ırkına nazaran daha yüksektir. Bir diğer ırkımız Maraş yöresinde yetişen Maraş sığırırır. Süt verimi Yerli Karalardan yüksek GAK’ tan daha düşüktür. Et verimi DAK gibidir.

2.4. Coğrafi Dağılım

Ülkemizde hayvancılık tarım ile birlikte yapılmakta ve yerli ırklarımız o bölgelerin şartlarına uyum sağlayarak yetişmektedir. Sığır varlığının en yoğun olduğu bölgemiz Doğu Anadolu bölgesidir. Karadeniz Bölgesi geniş bir alan olduğundan yetişen hayvan sayısı fazla gibi görünse de Doğu Anadolu'yu takip etmektedir. Doğu Anadolu bölgesinin büyük bir kısmı Kuzey Doğu olmak üzere birer kısmı da İç Anadolu'nun doğu kesimi ve Güney Anadolu tarım bölgeleri içinde sayılmaktadır. Bu nedenle Karadeniz bölgesi öne çıkmıştır. Doğu Anadolu'da hayvancılığın gelişmesi refah düzeyinin artması anlamına geldiğinden düşük verimli yerli ırklar kültür ırklarıyla yoğun melezlenmişlerdir. Bu durum yine yerli ırkların gen kaynaklarını tehdit altına almaktadır.

2.5. Irk Dağılımı

Türkiye sığır varlığı, ırk kompozisyonu yönünden iki grup altında toplanabilir. Birisi yerli ırklar, diğeri de kültür ırk ve melezleridir. Çizelge 4'de görüldüğü gibi 2014 verilerine bakıldığında kültür ırklarının %42,07, melezlerin % 43,09 oranında artış gösterdiği ancak yerli ırkların varlığının %14,83'e kadar düştüğü görülmektedir.

Çizelge 2.4. Türkiye’de Yıllara göre Kültür, Melez ve Yerli Sığır Sayılarının Oranları

KÜLTÜR, MELEZ, YERLİ SIĞIR SAYILARI							
SIĞIR SAYILARI(Baş)							
YIL	KÜLTÜR	%	MELEZ	%	YERLİ	%	TOPLAM
2002	1.859.786	18,97	4.357.549	44,45	3.586.163	36,58	9.803.498
2003	1.940.506	19,83	4.284.890	43,78	3.562.706	36,40	9.788.102
2004	2.109.393	20,95	4.395.090	43,65	3.564.863	35,40	10.069.346
2005	2.354.957	22,37	4.537.998	43,11	3.633.485	34,52	10.526.440
2006	2.771.818	25,50	4.694.197	43,18	3.405.349	31,32	10.871.364
2007	3.295.678	29,86	4.465.350	40,46	3.275.725	29,68	11.036.753
2008	3.554.585	32,73	4.454.647	41,02	2.850.710	26,25	10.859.942
2009	3.723.583	34,70	4.406.041	41,10	2.594.334	24,20	10.723.958
2010	4.197.890	36,90	4.707.188	41,40	2.464.722	21,70	11.369.800
2011	4.836.547	39,05	5.120.621	41,34	2.429.169	19,61	12.386.337
2012	5.679.484	40,8	5.776.028	41,5	2.459.400	17,7	13.914.912
2013	5.954.333	41,3	6.112.437	42,4	2.348.487	16,3	14.415.257
2014	6.216.665	42,07	6.366.660	43,09	2.191.599	14,83	14.774.924

Kaynak: TÜİK 2014 yılı verileri Mayıs ayı itibariyle açıklanan rakamlardır.

Ülkemiz hayvancılığında son yıllarda kültür ve melez ırkların, yerli ırkların yerini aldığını ve varlığını azalttığını, yetiştiriciler tarafından kültür ve melez ırkların besi ve süt verimi ile doğurganlık performanslarının fazla olması nedeniyle tercih edildiğini bilmekteyiz. Oysa günümüzde yerli ırklarımızın varlığının gen kaynağı olarak korunması gerektiği açıkça ortaya çıkmıştır. Çevreye zarar vermeden ekolojik yaşamın önem kazandığı günümüz şartlarında gen kaynakları birer birer yok olmaktadır. Yerli ırkların buldukları bölgeye adaptasyonu, hastalıklar ile iklim şartlarına adapte oluşlarının daha kolay olması, bakım şartlarının kolaylığı ırklarımızın koruma altına alınması gerektiğinin önemini göstermektedir.

2.6. Çayır-Meralar ve Hayvancılık

Hayvancılıkta ayır, mera ve yayla gibi doğal otlatma alanları büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de 2004 yılı FAO istatistiklerine göre 9 milyon ha ayır-mera alanı bulunmaktadır ayır mera alanlarının toplam alan içindeki oranı %17 civarındadır. 1998 Şubat ayında kabul edilen 4342 sayılı mera kanunu ve kanuna dayalı yönetmelik ve tebliğlerin yürürlüğe girmesiyle birlikte, mera çalışmaları başlamış ve illerde kurulan mera komisyonu ve teknik ekipler meraların tespit, tahdit ve tahsis çalışmalarına devam etmektedir.

Tüm illerde yürütülmesi planlanan Havza Geliştirme Projeleri’ne bir başlangıç olarak 9 ilde pilot projeler başlatılmıştır. Mera kanunu ile mera, yaylak ve kışlaklar ile ilgili yasal boşluk ortadan kaldırılmış, kullanıcılara yetki ve sorumluluk getirilmiş, her düzeyde örgütsel altyapı oluşturulmuş ve amenajman ve ışlah çalışmaları başlatılmıştır. Diğer taraftan, 1980’li yıllarda başlayan canlı hayvan ihracatı ve ardından yapılan hayvansal üretim ithalatları sonucunda hayvansal üretimde uğranılan zararlar dolayısıyla hayvan sayısında ciddi düşüşler olmuştur.

Büyükbaş hayvan sayısında görülen azalmanın yanında meralar üzerinde ağır yük oluşturan koyun ve keçi sayısı bariz oranlarda düşmüştür. Halen bilinçsiz ve zamansız otlatma önemli bir sorun olarak devam etmekle birlikte meralar üzerinde aşırı otlayan hayvan sayısından kaynaklanan problemlerde hafifleme görülmektedir. Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgelerinde meralarda koyun, diğer bölgeler ve düz ve ovalık kesimlerde sığır yetiştiriciliği ön plana çıkmaktadır. Keçi ise sadece engebeli arazilerde varlığını koruyabilmektedir. Yine bu süre zarfında yaşanan köyden kente göç nedeniyle meralar üzerinde baskının azaldığı, metruk alanlarda mera vejetasyonu oluştuğu görülmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde halen çok geniş miktarlarda köylere tahsisli mera alanı ve hazine arazisi özelliğinde mera alanları bulunmaktadır. Özellikle tespit, tahdit ve tahsis işlemleri bitmiş meralara sahip köylerde ve havza geliştirme projelerinin uygulandığı alanlar ve bu alanlarda meraya dayalı hayvancılığa geçilmesi mera kalitesini artıracak ve sürdürülebilir kullanımını sağlayacaktır. Bu tür alanlarda tarım kuralları ve mera kanunu çerçevesinde mera idaresi uygulanacaktır. Köy tüzel kişiliği, kooperatifler, birlikler ve özel sektörün katılımıyla köy ve havza ölçeğinde uygulanacak hayvancılık projeleri ile hem

doğal kaynakların korunması sağlanacak hem de üreticilerin geliri artacaktır. Köy ve havzaya dayalı projelerin uygulanmasında ve denetiminde eğitim ve organizasyon çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Hayvancılıkta meralardan yararlanmanın mümkün olmadığı kış aylarındaki yem açığının kapatılması için tarla alanlarında yem bitkileri yetiştirilmesi gerekmektedir. Halen Türkiye’de yonca, korunga ve fiğ türleri yem bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Yem bitkileri yetiştiriciliği geleneksel yetiştiricilikten toprak hazırlığı, ekim, gübreleme, sulama, hastalık, zararlı ve yabancı otlarla mücadele açısından farklılık göstermesine rağmen yetiştirilen bitkilerin özelliği dikkate alındığında çok az girdi kullanılarak ve ufak değişikliklerle üretime geçilebilmektedir. Ülkemizde üretilen kaba yemin %35’inin mera alanlarından, %46’sının sap-samandan, %8’inin çayırlardan, %8’inin çeşitli sanayi artıklarından sağlandığı, yem bitkileri kuru otu payının ise sadece %3 olmasına rağmen son dönemdeki uygulanan politika ve destekler sonucu yem bitkileri ekim ve üretiminde önemli artışlar sağlanmıştır. Halen tarla alanlarının %3,1’inde yem bitkileri üretimi yapılmaktadır. Yapılan projeksiyonlarla bu oranın %30 çıkması hedeflenmiştir. Ülkemizin çok değişik iklim ve toprak yapısı dikkate alındığında birçok bölgede yem bitkileri ana ürün, ara ürün, yan ürün veya ikinci ürün olarak yetiştirilebilmektedir. Yine yağışın yeterli olduğu sahil bölgelerinde veya sulanabilen alanlarda kışlık ve yazlık olmak üzere üretim yapılabilir. Bölge özelliği ve ihtiyaca göre yonca, çayır üçgülü, ak üçgül, korunga, fiğ, silajlık mısır ve sorgum türleri yetiştirilebilmektedir. Tek yıllık üçgüller, gazal boynuzu, yumak, ayrık ve brom gibi buğdaygillerin ise henüz üretimi gerçekleşmemektedir. Münavebede kendisinden sonra gelen bitkilerde görülen hastalık ve zararları azaltmaları ve baklagil türlerinin nitrojen fiske ederek toprak verimliliğini artırması dolayısıyla yem bitkileri yetiştiriciliği, bitkisel üretim için de gerekli olmaktadır. Karlı bir hayvansal üretim ayrıca yem bitkileri tarımının gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

2.7. Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık

Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlenmesini amaçlayan 5488 no.lu Tarım Kanunu (25.4.2006 gün ve 26149 sayılı Resmi Gazete) üretici örgütlerinin ve sözleşmeli üretimin desteklenmesini öngörmekte ve tarımsal destekleme araçları arasında saymaktadır. Entegre İdare ve Kontrol Sistemleri ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemlerinin kurulmasıyla

birlikte hayvancılığın gelişmesi için yapıcı yasal ve idari alt yapı oluşacaktır. Hayvancılık işletmeleri böylelikle planlama, üretim ve pazarlama açısından güçlü durumda olacak ve piyasa şartlarına karşı esneklik kazanabilecektir. Tarım Şurası sonucu hazırlanan 2006-2010 tarım Stratejisi belgesinde hayvancılık işletmelerinin modernizasyon destekleri ile çevresel önlemlere yönelik tedbirlerin uygulamaya konulacağı belirtilmektedir. 2006 Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi Belgesinde tüketici bilincin gelişmesi ve sağlıklı, kaliteli ve doğal ürünlere olan talebin, kırsal turizm talebinin ve çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda ilginin arttığı vurgulanarak çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi öncelikli stratejik amaç olarak kabul edilmektedir. Bu stratejik amaç çerçevesinde entegre tarım havzaları programlarının geliştirilmesine ve ekolojik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlere destek sağlanması planlanmaktadır.

2.8. Devlet Desteklemeleri

Yerli ırkların korunması adına Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetiştiricilere desteklemeler sağlamaktadır. Ancak bu desteklemelerden yararlanılabilmesi için yerli ırk hayvanların tespit edilmesi gerekmektedir. Bu hayvanların başka ırklarla melezlenmemiş olması ve tespit edilmesi halinde belirli miktarda hayvan yetiştiren yetiştiricilere hayvan başına yaklaşık 300 TL destekleme uygulaması yapılmaktadır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık bakanlığı resmi web sitesinde yayınlanan hayvancılık desteklemeleri arasında;

- Anaç sığır ve manda yetiştiriciliği destekleri,
- Buzağı desteklemesi,
- Yem bitkileri üretimi desteklemesi,
- Hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması ve geliştirilmesi desteklemeleri ve
- Besilik erkek sığır desteklemesi yer almaktadır.

Hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması ve geliştirilmesi desteklemeleri

Bu destek genetik çeşitliliğin korunması, evcil hayvan genetik kaynaklarının yok olmalarının önlenmesi, sürdürülebilir yetiştiriciliğinin sağlanması, ekonomik anlamda yetiştiriciliği yapılan hayvan ırklarının ıslahı, proje kapsamındaki yetiştiriciler ve bunların üye olduğu Damızlık Yetiştirici Birliklerine, üniversite ve Bakanlık Araştırma Enstitü/İstasyonlarıyla işbirliği yapmak suretiyle verim kayıtlarına dayalı hayvan ıslahı konularında deneyim kazandırılması, hayvansal üretim ve verimliliğin artırılması için saf yetiştirme ve seleksiyona dayalı yetiştirici koşullarında yürütülen ülkesel ıslah çalışmalarıyla, hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması ve geliştirilmesinin usul ve esaslarının belirlenmesidir. Hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması ve geliştirilmesi amacıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca uygulanan proje kapsamına alınan yetiştiricilere koruma ve geliştirme sürüleri için büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda farklı olmak üzere hayvan başına, arıcılıkta ise kovan başına aşağıdaki çizelge 5’de belirtilen miktarda ödeme yapılır.

Çizelge 2.5. Desteklemeler

Sıra No	Hayvan Gen Kaynakları	Birime Destek	
1	Büyükbaş Koruma	440 TL/Baş	
2	Küçükbaş Koruma	25 TL/Baş	
3	Arı Koruma	75 TL/Kovan	
4	Halk Elinde Manda Islahı	650 TL/Baş	
5	Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Elit Sürü	Anaç	35 TL/Baş
		Yavru	40 TL/Baş

Desteklemeden yararlanacaklar: Bakanlığın hayvan kayıt sistemlerine kayıtlı hayvan ırklarını yetiştirmek suretiyle hayvansal üretimle iştigal eden yetiştirici/birlik bu desteklemeden yararlanabilir. Yerinde koruma desteklemesinden yararlanan yetiştirici, koruma yerinde ikamet eder ve destek aldığı türün farklı ırklarını bir arada yetiştiremez. Sığır ırklarımızdan Yerli Kara, Boz İrk, Doğu Anadolu Kırmızısı, Kilis (Güney Anadolu Kırmızısı), Yerli Güney Sarısı ve Zavot sığırları destekleme kapsamındadır. Yetiştiricilere; koyun, keçi, sığır ve manda için hayvan başına destekleme ödemesi yapılır. Koruma amaçlı destekleme miktarı; sığır ırklarımızda her ırk için 750 başı ve bütün ırklardaki

toplam hayvan sayısı 5.250 başı bulunan yetiştiriciler desteklenir. Bakanlar Kurulu Kararı ile o yıl için belirlenen miktarda destekleme ödemesi yapılır. Yetiştirici ile yapılan sözleşmede belirtilen hayvan sayısı; doğum, satın alma gibi nedenlerle arttığında bu hayvanlara her ne suretle olursa olsun ek bir ödeme yapılmaz (www.tarim.gov.tr). Bu desteklemeler kapsamında Yerli ırklarımızı koruma amacıyla destekleme kapsamına alınan ve doğal yayılma alanı olan iller arasında yerli ırk tescili yapılarak Manisa ili, Akhisar ilçesi, Akkocalı Köyü de tespit edilerek ilave edilebilmelidir.

2.9. Yerli Hayvan Gen Kaynaklarının Korunması

Genetik çeşitlilik ve gen kaynakları günümüzde ekonomik, bilimsel, kültürel ve ekolojik olarak önem taşımaktadır. Gelecekte yapılacak olan ıslah çalışmalarına ışık tutabilmek ve bu çalışmalarda kullanabilmek, yok olma sürecindeki ırkların başka bölgelerdeki ekonomik potansiyeli, kimi yerli ırkların ilgi çekici özellikleri, Gelecekte çevre koşullarında meydana gelebilecek değişiklikler ve yerli hayvanların bugün bilinmeyen özelliklerinin bu değişikliklere uyum olasılığı varyasyonun korunmasını zorunlu kılmaktadır (Ertuğrul vd., 2005). Yaşadığı bölgenin ekolojik yapısına uyum sağlamış ırkların o bölge için önemi büyüktür. Geleneksel olarak yetiştirilen ve yetiştirilmeye devam eden ırklar aynı zamanda sosyal yapıyı yansıtmaktadır. Tüm bu niteliklerinden dolayı yerli ırklar koruma altına alınmalıdır.

Hayvan gen kaynakları iki farklı yöntemle korunabilmektedir.

1. Doğal Konumunda Koruma (in-situ)
2. Doğal Konumu Dışında Koruma (ex-situ)

Konumunda koruma yöntemi hayvanların mevcut yetiştirilme sistemlerinin, ortamlarının, bakım ve besleme koşullarının sabit tutulması yani değiştirilmemesi ile devam edilerek korunmasıdır. Konumu dışında koruma yöntemleri ise kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar canlı koruma ve biyoteknolojik yöntemlerle korumadır. Hayvanlara ait genetik materyaller canlı yumurta, semen veya embriyo formunda sıvı nitrojen içinde çok düşük sıcaklıkta (-196 °C) dondurularak ya da DNA veya DNA segmentleri şeklinde uygun ortamlarda saklanır (Karaca ve Cemal, 1998). Canlı koruma yönteminde özel bir çiftlik, bakım ve besleme koşulları oluşturularak koruma altına alınır.

Bu tez çalışmasında da incelendiği gibi gen kaynaklarının yerinde korunmasının bazı avantajları bulunmaktadır. Yetiştiği yörenin hayvan yetiştirme teknikleri, barınak, yem, iklim ve hijyenik koşullarında zaman içerisinde meydana gelebilecek değişikliklere kolaylıkla ayak uydurabilirler.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi yerli ırklarımızın varlığının ve durumlarının öncelikle tespit edilmesi ve ardından koruma altına alınması için gerekli çalışmaların yapılması, yok olma tehdidinin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

3.1.1. Manisa, Akhisar, Akkocalı Köyü

Akkocalı Köyü Manisa'nın Akhisar ilçesinde merkeze 37 km uzaklıkta, 535 metre rakıma sahip, 150 haneli küçük bir yörük köyüdür.(Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Verileri). Çizelge 6'da verildiği gibi köy nüfusunun bayan ve erkek oranı ortalama olarak eşit sayılabilir. Köy genelinde eğitim seviyesi düşük sayılmakta ve yaşlı nüfusun fazlalığı nedeniyle okur-yazar oranı da ine çizelge 6'da görüldüğü gibi düşüktür.

Köy genelinde geçim kaynakları oldukça kısıtlı olmakla beraber tarım ve hayvancılık gelirleriyle geçim sağlanmaktadır. Ekonomik ve sosyokültürel yapısı bakımından incelendiğinde Akkocalı köyünde tarım ve hayvancılık dışında başka gelir kaynağı edinilmesi mümkün olmadığı aynı zamanda ekolojik ve arazi yapısı incelendiğinde de tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi gerekliliği fark edilmektedir.

Akhisar ilçesinin toplam 44.937 dekar mera alanının, 747.200 dekarlık alanı Akkocalı köyünde rahman alanı denilen mevkiide bulunmaktadır. Hayvancılık için mera varlığı iyi durumdadır.

Çizelge 3.1. Akkocalı Köyü 2013 Yılı Nüfus ve Eğitim Durumu Çizelgesi

NÜFUS				
ERKEK NÜFUS	BAYAN NÜFUS		TOPLAM NÜFUS	
244	252		496	
Yaş Gruplarına Göre Dağılım				
0-7 YAŞ	8-15 YAŞ	16-30 YAŞ	31-50 YAŞ	+50 YAŞ
35 kişi	43 kişi	90 kişi	118 kişi	210 kişi
E Ğ İ T İ M				
OKUR- YAZAR OLMAYAN	OKUR- YAZAR	İLKÖĞRETİM	ORTAÖĞRETİM	ÖNLİSANS- LİSANS
85	93	328	47	28

Şekil 3.1. Akkocalı köyü profili

Akkocalı köyü bahsedildiği gibi Akhisar'ın hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı dağ köyü profili niteliğinde köylerindedir (Şekil 1). Yıllar içerisinde Türkiye hayvancılığının durumunun incelenmeden modern hayvancılığa geçilmesi ve tüm dünya ülkelerinde artık modern üretim teknikleri ve ürün artışı talebi yerine çevre ve gen kaynaklarını koruma odaklı üretimin ön plana çıkarılması, bu nedenle Türkiye yerli hayvancılık koşulları, gen kaynaklarımızı korumak ve mevcut hayvancılık altyapısına ışık tutmak amacıyla ulaşabilmek için geleneksel üretim dokusunu sürdüren Akkocalı köyü bu çalışma için seçilmiştir.

3.1.2. Akkocalı Köyü Sığır Varlığı ve Yetiştiriciliği

Akkocalı Köyü, ülkemizde azalan, yerli ırklarımızın yetiştiriciliğinin geleneksel olarak yapıldığı ender köylerimizden bir tanesidir. Yetiştiricilik koşulları tamamen doğa koşullarıyla paralel olarak ilerlemektedir. Günümüzde büyükbaş yetiştiriciliği artık küçük ölçekli işletmelerin azalması ve büyük ölçekli işletmelerin kurulmasıyla gitgide entansifleşmiş ve geleneksel yetiştiricilik koşulları terk edilmiştir. Buna bağlı olarak yerli ırklarımız yok olmaya yüz tutmuştur. İşletmelerin ticari amaçla sığırcılık yaptığı göz önünde bulundurulduğunda elbette verim yönlerinden gerek süt sığırcılığı olsun gerekse besicilik, et üretimi açısından yüksek verimli ırklar tercih edilmektedir. Yerli ırklarımız her ne kadar ülkemizin iklimi ve bitki örtüsüne adapte olmuş olsa da verimleri düşük kalmaktadır. Bu sebeple büyükbaş işletmeleri genel olarak yurtdışından hayvan ithal etmektedir. Mevcut yerli ırklarımız da bilinçsizce

melezlenmekte ve bu şekilde ırkların yok oluşuna sebep olmaktadır. Akkocalı Köyü yetiştiricileri bütün bu entansifleşme sürecine rağmen yerli ırkların korunmasını sağlamış ve geleneksel olarak yetiştiriciliğini günümüze kadar taşımayı başarmıştır. Toplam büyükbaş hayvan varlığı 1253 adet olup oldukça önemli ölçüde sığır yetiştiriciliğinin yapıldığı bilinmektedir. Yetiştiricilerle yapılan görüşmeler ve gözlemler bu tez çalışmasının konusunu oluşturmuş ve Türkiye’de geleneksel yetiştiricilik koşulları hakkında bilgi sahibi olmamızı, geleneksel yetiştiricilik koşullarının incelenmesini ve alternatif üretim sistemlerine geçilmeden önceki hayvancılık altyapısının belirlenmesini sağlamıştır.

3.1.3. Özel Görüşme Yapılan Yetiştiriciler

Tez çalışması için yetiştiricilerle birebir gerçekleştirilen gözlem ve görüşme çalışmaları sonucu çizelge 7’deki gibi, Akkocalı köyü geleneksel sığır yetiştiriciliğinin ortalama masrafları ve yetiştiricilik koşulları ile ilgili bilgi edinilmiştir. Yerli hayvanların salma, doğal şartlarda yetiştirilmesi, yaş ortalamaları 45 olan ve ailedeki kişi sayısı ortalama 3 kişiden oluşan yetiştiriciler tarafından yapılmaktadır. Bu aileler hayvancılığı geçim kaynağı olarak görmektedirler. Yetiştiricilik babadan oğula geçerek öğrenilmiş ve yaygınlaşmıştır.

Özel gözlem ve görüşme yapılacak yetiştiriciler seçilirken bazı hususlar göz önüne alınmıştır. Bu hususlar şu kriterlere göre belirlenmiştir. Çalışılacak yetiştiricilerin hayvan sayıları, salma sığır yetiştiriciliği yapıyor olmaları, köyde bulunabilme ve ikamet etme durumları, çalışmaya karşı önyargılı olmamaları, düzgün ve gerçek bilgiler vermeleri.

Çizelge 3.2. Akkocalı köyü veri ortalamaları

	EN BÜYÜK	EN KÜÇÜK	ORTALAMA
Yetiştiricilerin yaşı	63	27	45
Ailedeki kişi sayısı	6	1	3
Yetiştirilen hayvan sayısı	40	15	28

3.1.4. Akkocalı Köyü İklim ve Bitki Örtüsü

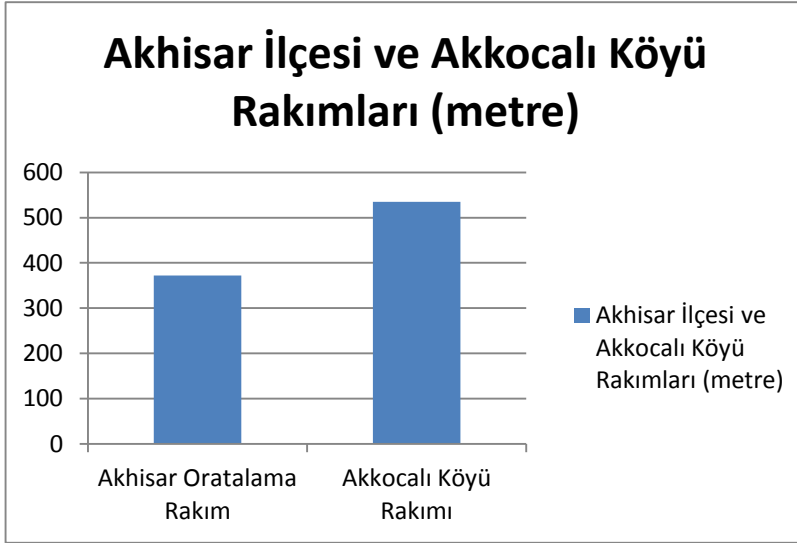
Akkocalı köyü Manisa İli, Akhisar ilçesine bağlı bir köy olması itibariyle ege yöresinin bir dağ köyüdür. Bu nedenle iklim ve bitki örtüsü şartları Ege bölgesinin iklimsel özelliklerini göstermektedir. Mera şartları bakımından besi sığırı yetiştiriciliğinde özellikle geleneksel yetiştiricilik yani yörenin geleneksel yetiştiriciliğinden kasıt salma sığır yetiştiriciliği için iklim ve bitki örtüsü önem arz etmektedir. Yılın büyük bir bölümünü merada yayılarak ve otlayarak geçirmesi hedeflenen besi sığırcılığı için mera ve otlak alanının geniş olması, iklimsel şartların da bu duruma uygunluk göstermesi beklenir (Şekil 2). Ege bölgesi iklim olarak, Akkocalı köyü de 747.200 dekarlık mera varlığı ile salma sığır yetiştiriciliği açısından yeterlilik göstermektedir. Salma sığır yetiştiriciliğinin tercih nedenlerinden biri de budur.

Şekil 3.2. Akkocalı Köyünün iklim ve bitki örtüsü

İklim şartları çizelge 8'deki gibi rakımlara da bakıldığında yükseklik farkından dolayı her ne kadar Akhisar İlçesi merkez köylerine oranla daha sert ve soğuk yapıdadır.

Çizelge 3.3. Akhisar İlçesi Ortalama Rakımı ve Akkocalı Köyü Rakımı Çizelgesi

Bilindiği gibi Ege Bölgesi iklim olarak Akdeniz iklim özelliklerinin görüldüğü, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen ılıman iklimin hakim olduğu bölgemizdir. Çizelge 9’da verildiği gibi Akhisar ilçesinin aldığı yıllık yağış miktarları ve oranlarına bakıldığında da ılıman iklim şartlarını yansıttığını ve salma sığır yetiştiriciliği için uygunluk gösterdiğini de yine çizelgedeki yağış miktarlarından görmekteyiz.

Çizelge 3.4. Akhisar İlçesi 2012 Yılı Yıllık Yağış Miktarları

AYLAR	EN YÜK SIC	EN DÜŞ SIC	ORT SIC	AYLIK YAĞIŞ TOP	NİSBİ NEM ORT	KIRAĞILI GÜN	ÇİĞLİ GÜN
OCAK	22,7	-5,7	7,3	84,8	80,1	3	2
ŞUBAT	24,1	-5,1	10,0	83,9	78,0	3	1
MART	24,6	-14	9,5	34,4	63,0	2	1
NİSAN	29,7	5,2	15,1	18,2	63,9	0	7
MAYIS	35,7	6,6	21,4	35,0	51,4	0	0
HAZİRAN	39,3	14,1	24,4	38,0	57,4	0	0
TEMMUZ	39,1	18,2	28,2	0	50,5	0	0
AĞUSTOS	42,4	18,7	30,4	3,8	48,4	0	0
EYLÜL	37,2	13,3	24,2	1,9	53	0	0
EKİM	27,2	1,1	16,3	160,4	69,3	0	5
KASIM	26,3	3,2	14,9	13	76,6	0	19
ARALIK	23,7	-4,2	17,1	117,7	81,7	2	8
TOPLAM				591,1		10	43

Bitki örtüsü olarak da makilik alanların yoğun olduğu bu bölgemizde Akkocalı Köyü mera varlığı bakımından oldukça zengin alana sahip demiştik ve bu mera alanları yetiştiricilerin kendi aralarında bölgeler seçmeleriyle paylaşılmış bu sayede hangi yetiştiricinin hayvanlarının nerede olduğunun tespitini kendi aralarında bu yöntemle belirlemişlerdir.

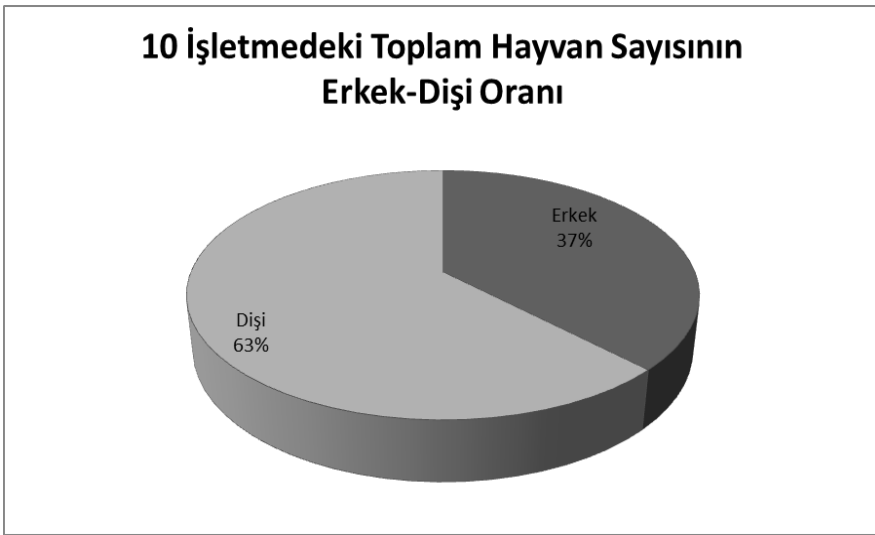
3.2. Yöntem

3.2.1. Gözlem ve Görüşme

Akkocalı Köyünde geçim kaynağı olan hayvancılık sistemi daha önce de bahsedildiği gibi geleneksel yetiştiricilik yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir. Bu sistem, çalışmada, işletme tanımlama ve anket formu oluşturma, kişilerle yapılan

görüşmeler ve hayvanların yaşayışlarının incelenmesi yöntemleriyle belirlenmiştir. Bu kapsamda Akkocalı köyü gezilerek gözlemler yapıldı ve birlikte çalışmaya en yakın yetiştiricilerden 10 kişi, hayvan sayısı fazla olan ve sürüsünde yerli ırkların fazla bulunduğu kişilerden seçildi. Toplamda 10 işletmeye ait 168 hayvan varlığı belirlenerek ve Çizelge 10'da görüldüğü gibi Akkocalı köyünde çalıştığımız 10 işletmenin Toplam hayvan varlığının erkek/dişi oranları da tespit edilerek çalışma yapılmıştır.

Çizelge 3.5. Akkocalı Köyü 10 İşletmedeki Toplam Hayvan Sayısının Erkek-Dişi Oranları

3.2.2. Üzerinde Durulan Başlıca Konular

Seçilen 10 yetiştirici ile yapılan görüşmelerde çalışmanın standart olabilmesi açısından her yetiştiriciye aşağına belirtilen konularda görüşme yapılmıştır.

1. Arazi varlığı ve kullanımı
2. Hayvan varlığı ve niteliği
3. Otlatma ve işgücü kullanımı
4. Yemleme ve Besiye Alma Uygulamaları
5. Aşım Uygulamaları

6. Doğum ve Süt Üretimi
7. Barınak ve Barınak Kullanımı
8. Sağlık koruma ve Aşı Uygulamaları
9. Devlet Desteklemeleri
10. Hayvan Pazarlama ve Kurbanlık Uygulamaları

3.2.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Kamu kuruluşları kimi envanter bilgileri ile köyde yapılan gözlem ve görüşmelere ilişkin somut bilgiler değerlendirilmeye alınmıştır. Özel görüşme yapılan yetiştiricilerden elde edilen bilgiler için alınan basit ortalamalar dışında herhangi bir istatistik analiz yapılmamıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

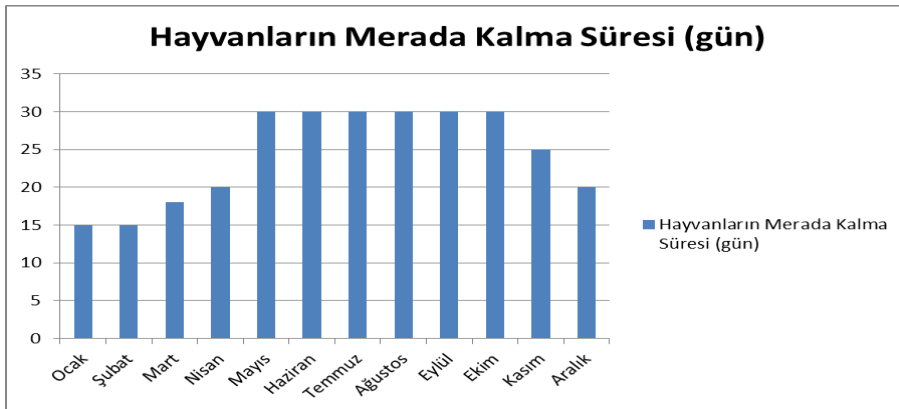
4.1. Yetiştiricilik

Geleneksel yetiştiricilik faaliyetlerinin ülkemizdeki geçmişini incelemek açısından yapılan bu çalışmada Akkocalı köyü yetiştiricileri ile birebir görüşmeler yapılarak yetiştiricilik şartlarının olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmiştir. Bu yetiştiricilik sisteminin nasıl oluştuğunu inceleyecek olursak elbette geçmiş kuşaklardan gelecek kuşaklara öğretilerek yani babadan oğula bir miras bırakılırcasına yetiştiricilik koşullarının yerleştiğini görmekteyiz.

4.2. Otlatma ve İşgücü

Yerli ırklar Akkocalı'da tamamen doğaya salınarak yani 'salma sığırcılık' denilen yöntemle yetiştirilmektedir (Şekil 3 ve Şekil 4). Hayvanlar her yetiştiricinin ortak mera alanından kendine belirlediği bölümde sürü halinde salınmaktadır. Mayıs ayından Haziranın 20 sine kadar hayvanlar gece yayılım yapmaktadırlar. Bu dönem aynı zamanda halk dilinde 'bölek' olarak adlandırılan sinek zararının görüldüğü dönemdir. Dolayısıyla hayvanlar rahat edebilmek adına gündüzleri meralarda gölgeliklerde kalıp gece yayılım göstermekte ve otlamaktadır. Çizelge 11'de, hayvanların merada geçirdikleri süreye bakıldığında, Mayıs ayından itibaren yayılımın daha rahat ve fazla olduğu anlaşılmaktadır. Haziranın 20'sinden sonra hayvanlar gece ya da gündüz fark etmeksizin merada yayılım göstermekte ve hatta güneşten bu dönemde yararlanmaktadırlar.

Çizelge 4.1. Akkocalı Köyünde Hayvanların Merada Geçirdikleri Sürenin Yıllık Dağılımı Çizelgesi

Bu dönemde rahatça yayılım gösteren hayvanlar merada kolaylıkla bulunabilmekte ve hayvan sahipleri kendi hayvanlarını kendileri kontrol etmektedir. Bu sistemde herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmamaktadır. Hırsızlık ve benzeri olaylara rastlanılmadığı için sürülerine çoban ihtiyacı da hissetmemektedirler. Bu da işgücü ve ekonomiden yana bir kazanım yaratmaktadır.

Hayvanlar soğuk geçen kış aylarında, ortalama iki aylık dönemde ahır koşullarına alınmaktadır. Hava şartlarının uygun olduğu günlerde hayvanlar yine yayılım göstermektedir. Hayvanlar kendi sahiplerini, mera bölgelerini kendileri bulabilmekte hatta ahır koşullarına ihtiyaç duyduğunda kendiliğinden ahıra gelmektedir. Bu konuda hayvan sahipleri herhangi bir çaba sarf etmemektedir. Hayvanlar mera koşullarında yıl boyunca kalsa da ormana, ağaçlara ve meraya büyük ölçüde zararlar vermemektedir.

Şekil 4.1. Akkocalı Köyünde doğal yayılım gösteren Yerli Irklar

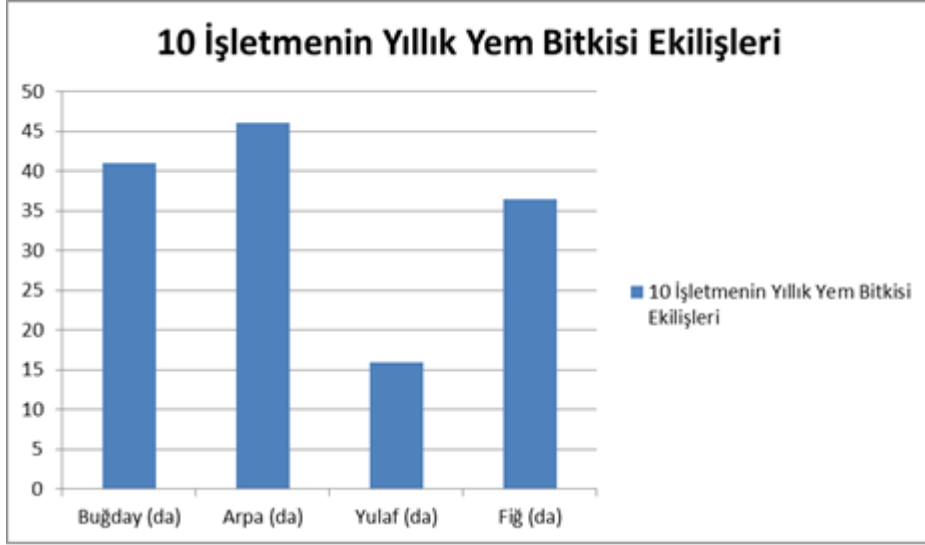

Şekil 4.2. Akkocalı köyü doğal yayılım gösteren yerli sığırlar

4.3. Yemleme

Akkocalı köyünde tarım yapılan toplam arazi varlığı 420 dekadır. Daha çok zeytin ve tütün yetiştiriciliği yapılan Akkocalı Köyü'nde hayvancılık büyük yer tutmakta ve bu nedenle az miktarda yem bitkisi ekilişi de yapılmaktadır. Köyün ekim-dikim yapılacak arazi varlığı az ve alınan ürünün yetersiz, verimsiz olması nedeniyle hayvancılığa yönelinmiştir. Görüşülen yetiştiricilerin yem bitkileri ekilişi gerçekleştirdiği arazi varlığının ortalama 7.357 dekar olduğu hesaplanmıştır. Bu arazilerde yem bitkisi olarak buğday, arpa, fiğ, yulaf ekilişi yapılmaktadır. Arazinin verimlilik durumuna göre geçtiğimiz yıllarda dekardan ortalama 45 balya fiğ elde edildiği görüşmeler sonucu yetiştiriciler tarafında beyan edilmiştir. Yem bitkisi olarak ağırlıklı şekilde fiğ tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra soğuk geçen kış aylarında hayvanlar ahır şartlarına getirilmekte ve bir süre ahır şartlarında yemleme yapılarak bakılmaktadır. Bu şekilde bakılan ve kurbanlık döneminde de besiyeye alınan hayvanlar için yıllık ortalama 226 TL/Baş yem masrafı hesaplanmıştır.

Çizelge 4.2. İşletmelerin Yıllık Yem Bitkisi Ekilişlerinin Dağılımı Çizelgesi

Akkocalı Köyü yetiştiricilerinden görüşme yapılan işletmeler, yılın büyük bölümünü merada otlatarak baktıkları hayvanlar için çizelge 12’de de görüldüğü gibi yem bitkilerinden arpa, buğday, fiğ ve yulafın ekimini yapmaktadır. Ancak yem bitkisi ekilişi yapılmayan işletmeler de mevcuttur. Yem bitkisi yerine ekonomik olarak getirisi fazla olan tütün bitkisi ekimi yapmaktadırlar. Bu 10 işletmeden 9’u yem bitkisi ekerken 1 işletme tütün ekimi gerçekleştirmektedir. Ancak bu ekiliş miktar ve yem bitkisi/endüstri bitkisi olmak üzere yıllara göre de değişim göstermektedir.

Yılın büyük çoğunluğunda yayılım gösteren hayvanlar ihtiyaçlarını meradan karşılamakta ve su ihtiyacını köyün gölet alanından sağlamaktadır (Şekil 5).

Şekil 4.3. Akkocalı köyü yerli sığırların yaşam alanı

Soğuk geçen kış döneminde ise hayvanlar ek yemleme ahır koşullarında hazır yemlerle yapılmaktadır. Çizelge 13'den de anlaşıldığı gibi yetiştiriciler ek yemleme ne kadar az olursa kazancın o kadar artacağını düşündüklerinden mümkün olduğunca meradan faydalanmak amacını gütmektedirler. Ancak soğuk kış aylarında mera şartlarının ağırlaşması hayvanları olumsuz etkileyeceğinden her yetiştiricinin kendine ait bir hayvan barınağı, ahır bulunmaktadır (Şekil 6). Bu ahırların şartları da küçük bir aile işletmesinin sağlayabileceği kadarıyla oluşturulmuştur. Bakım ve besleme koşulları hayvanlar açısından çok sağlıklı değildir. Modern bir ahırla karşılaştırılması mümkün değilse de kış aylarında hayvanları muhafaza edebilmek amacıyla yapılan ahırlar kullanılmaktadır (Şekil 7).

Çizelge 4.3. İşletmelerin Yıllık Hayvan Besleme Dönemlerinin Dağılımı Çizelgesi

Şekil 4.4. Ahırda bakım ve besleme koşulları

Şekil 4.5. Akkocalı Köyü'nde yerli hayvanların ahırlara gelmeleri

Modern bir ahırda dikkat edilecek hususlara baktığımızda bu ahırlarda barınacak hayvanların temiz hava, sıcaklık ve nem gibi çevre isteklerinin en iyi biçimde karşılanması, hayvanların yaşam tarzına ve davranışlarına uygun olması, ahır içerisinde esas olan yemleme sağım, gübre temizliği ile diğer bakım işlerine yönelik işlerin kolayca yapılması ve işgücü gereksiniminin en aza indirilmesi, ahır içerisinde sürü yönetiminin kolay yapılması, ahırlarda durakların uygun ölçülerde olması, düşüp kaymalarını, çeşitli ayak hastalıklarını ve mastitisi önlemek için uygun zeminin seçilmesi ve bol altlık bulundurulması, doğum, buzağı ve karantina bölümlerinin bulunması vb. gibi şartlara dikkat edilirken bahsettiğimiz ahırlar bu hususlara dikkat edilmeden oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu ahırlar bazen evlerin alt katına kurulmuş ve kış aylarında ısınma amacı güdülmüştür. İlkel ahır tercih edilmesi yine ekonomik durumu ve hayvancılığın zorluğunun göz önüne getirilmesini sağlamaktadır.

4.4. Aşım-Çiftleşme

Her yetiştiricinin merada belirli bölgesi ve kendine ait sürüsü olmasına rağmen aşım ve çiftleşme konusu önemsenmemektedir. Çiftleşme tamamen doğal koşullarda gerçekleşmektedir. Herhangi bir damızlık seçimi, çiftleşme kayıtlarının tutulması gibi sistem oluşturulmamakta ve yapılmamaktadır. Çiftleşme doğal

seçilimle gerçekleşmekte, takip altına alınmamaktadır. Yapay tohumlama yöntemi de uygulanmamaktadır. Yetiştiriciler ek masraf yapmak, çiftleşmeleri kontrol altında tutma kaygısı, veteriner hekim getirerek tohumlama yaptırma gibi durumlara sıcak bakmadıklarını görüşmeler esnasında belirtmişlerdir.

4.5. Doğum

Çiftleşme ve aşım takip edilmediği için buzağılama da belli bir mevsimde olmamaktadır. Meradaki hayvanlar kendiliğinden çiftleştiği gibi kendiliğinden doğum gerçekleştirmekte ve yavrusunu yetiştirmektedir. Ahır koşullarında doğum gerçekleşirse hayvanlar daha fazla risk taşımaktadır. Çünkü ahır koşullarında 10-15 hayvan bir arada bulunduğundan ishal ve mikrop bulaşması görülmektedir. Merada doğan hayvanların daha sağlıklı yetiştiği gözlenmiştir. Doğum ahır koşullarında da olsa mera koşullarında da olsa emişme doğal gerçekleşmektedir. Ahır koşullarında doğum gerçekleşmişse hayvanlara yaklaşık 2 aylık bir dönemde ek yemleme yapılmaktadır.

4.6. Sağım

Doğum gerçekleştirmiş hayvanların sütü tamamen yavruya bırakılmaktadır. Yetiştiricilik amaçları süt ve süt ürünü elde etmek olmayan yetiştiriciler sütü yavrunun gelişimi için değerlendirmektedir. Sağım çok nadiren hayvan sahibinin hane ihtiyacını karşılayacak kadar yapılmaktadır. Bir hayvandan günlük ortalama 2,5 kg süt sağılabilmektedir, hayvanlar dağda olduğundan zaten bir kez sağım yapılabilmektedir. Ağız sütü genellikle yavruya bırakılır ancak değerlendirilebileceği durumlarda ‘katık’ denilen bir yiyecek yapılır. Bu yiyecek peynir, yağ, yoğurt kıvamlarında sarı renkli, oldukça lezzetlidir. Yapımı 3-4 günde olur, içeriğinde şeker barındırmaktadır.

4.7. Sağlık Koruma ve Aşılama

Mart ayında ilk olarak şap aşısı uygulanmaktadır. Bu aşı Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü Veterinerleri tarafından yapılmaktadır. Kış aylarında meraya yayılmaya hazırlanan hayvanlara yetiştiriciler Yanıkara aşısını kendileri yapmaktadır. Bu aşı meraya çıkmadan önce, hastalığın yayılmasını ve bulaşmasını engelleme amacıyla yapılmaktadır. Haziran ayının yirmisine kadar olan dönemde sinek zararı görülmekte ve bu zarar hayvanlarda körlüğe neden olmaktadır. Akkocalı köyü hayvan yetiştiricileri görüşmelerde son iki yılda bu sinek zararının

artış gösterdiğini ve hayvanlarda büyük ölçüde körlük görüldüğünü belirtmişlerdir. Hasta olan hayvanlar merada yetiştiricinin kontrolleri sırasında fark edilir ve tutularak köye getirilir. Ardından tedavisi yapılarak tekrar mera koşullarına bırakılır.

4.8. Besiye Alma

Kurbanlık olacak hayvanlar bir yıl öncesinden besi için ayrılmakta ve salma sığırcılığın yanı sıra kurbanlık olacağı döneme dek ek yemleme, bakım ve beslemeyle kurbanı hazırlanmaktadır. Satış tamamen köy şartlarında gerçekleşmektedir. Bu süreç içerisinde hayvanlar yayılıma devam etmektedir. Alıcılar Akkocalı Köyü'ne gelerek hayvanını seçer ve satış gerçekleşir. Alıcının isteğine göre hayvan Akkocalı köyünde kurbanı kadar kalır ve besiye devam eder. Bununla birlikte yine alıcıların isteğine göre kesim işlemi de Akkocalı Köyü'nde gerçekleştirilebilmektedir. Köyde kesim işlemi için birkaç yetiştiricide dış mekana kurulan kesim sistemi mevcuttur. Arzuya göre kesim maliyeti karşılanarak bu hizmetten de faydalanılmaktadır. Böylece Akkocalı Köyü yetiştiricileri yeni bir gelir kaynağı elde etme imkanı sağlamış olmaktadır. Akkocalı Köyü yetiştiricileriyle yapılan görüşmelerde besiye giren hayvanların üç ayda ortalama 50-60 kg canlı ağırlık artışı gösterdiği ve hayvanların yaklaşık 170-180 kg dolayında besi sonu ağırlığa ulaşarak satışının yapıldığı tespit edilmiştir.

Her yıl besiye alınacak hayvan miktarı değişmekle beraber yapılan görüşmeler sonucu ortalama 5 adet yerli hayvanın bir yetiştirici tarafından besi için ayrıldığı hesaplanmasına ulaşılmıştır.

4.9. Hayvan Pazarlama ve Kurbanlık

Akkocalı köyü yetiştiricileri yerli sığır yetiştiriciliğini ailenin gelir kaynağı olarak görmektedir. Hatta bazı yetiştiriciler yalnızca besicilik ile geçimini sağlamaktadır. Akkocalı köyü toplam 1253 adet büyükbaş hayvan varlığına sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle hayvancılık köyde önemli yer tutmaktadır. Hayvancılık Akkocalı köyünde tamamıyla besiciliğe yönelik olup bu hayvanlar kurbanlık olarak değerlendirilmektedir. Kurban bayramına yakın dönemlerde satışlar köy içerisinde gerçekleşmekte ve satışı yapılan hayvanlar alan kişiye verilmesinin yanı sıra kurbanlık olana dek yetiştiricide de kalabilmekte ve daha önce de bahsedildiği gibi bakım ve beslemesine yetiştirici tarafından devam edilmektedir.

Yerli ırkların besiciliğinin, salma yetiştiricilik koşullarına ve tabiat koşullarına uyum sağlaması nedeniyle Akkocalı Köyü'nde tercih edildiği görülmektedir. Yetiştirici beyanlarına göre de köyde günden güne hayvan satışının arttığı da tespit edilmiştir. Yetiştiriciliğin olduğundan daha yaygın hale geldiği, zamanla artmasının da beklendiği bu konuda desteklenmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Kurban döneminde satışı gerçekleşen hayvanların ortalama canlı ağırlığı 280 kg olarak hesaplanmış ve satıştan elde edilen ortalama gelirin 3.500 TL/Baş olduğu çizelge 14'de verilmiştir.

Çizelge 4.4. Akkocalı Köyü Besi Yerli Hayvanlarının Ortalama Canlı ağırlık ve Satış Fiyatları

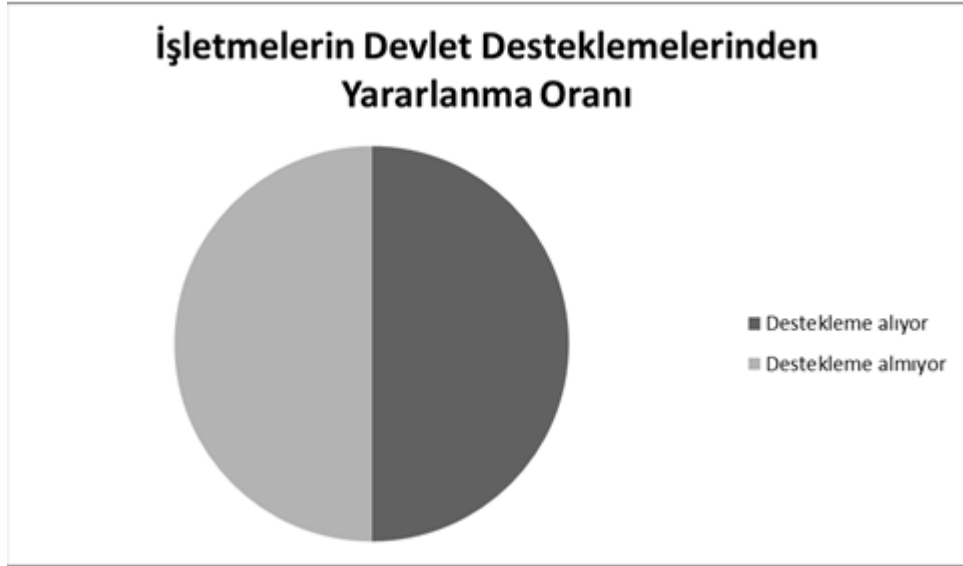
Hayvan sayısı	En büyük	En küçük	Ortalama
Canlı ağırlık (kg)	400 kg	190 kg	280 kg
Satış fiyatı (tl)	4.500	2.480	3.500

4.10. Desteklemelerden Yararlanma

Görüşmeler sonucunda Akkocalı köyü yetiştiricileri yerli ırk hayvanlarının bir kısmının Gıda Tarım ve Hayvancılık bakanlığı Türk-Vet sisteminde Holshtein ırkı olarak kayıtlı görüldüğünü dolayısıyla destekleme alınmadığını ve bunun köye ve hayvancılığa zarar verdiğini belirtmektedir. Çizelge 15'den de anlaşıldığı üzere yetiştiricilerin %50'si besilik sığır desteklemelerinden yararlanabiliyorken %50'si bu desteklemelerden yararlanamamaktadır. Desteklemelerden yararlanamayan yetiştiricilerin, desteklemelere başvuru yapmaması nedeniyle yararlanamadığı ve bir diğer nedenin de kulak küpeleme işlemi hususuna önem vermemelerinden dolayı yararlanamadığı gözlemlenmiştir. Yerli olmayan ırkların mera koşullarına uyum sağlayamamasından, yetiştiricilere fazla masraf oluşturması, bakım-besleme koşullarının sağlanamaması ve daha maliyetli olması nedeniyle de yerli ırkların tercih edilmesinin mantıklı olduğu görüşmelerde tespit edilmiştir. Akkocalı köyü yetiştiricileri salma sığırcılığın yanında küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini de denemiş ancak bir arada bakım-beslemenin zor olduğunu gözlemlemiş, başarısız olduğunu görerek bu uygulamadan vazgeçmişlerdir.

Akkocalı Köyü'nde yapılan salma Yerli sığır yetiştiriciliği göz önüne alındığında, yerli ırklarımızın azalması ve genetik kaynak olarak kaybolmasının önlenmesi amacıyla devlet desteklemelerinden 'Hayvan genetik kaynaklarının yerinde korunması ve geliştirilmesi desteklemeleri ve Besilik erkek sığır desteklemeleri' şartları incelenerek Akkocalı Köyü yetiştiricileri için bir proje şeklinde değerlendirilebilmelidir.

Çizelge 4.5. Görüşülen 10 İşletmenin Desteklemelerden Yararlanma Oranları

4.11. Sürdürülebilirlik

Bu yetiştirme sistemi geçmişten günümüze dek Anadolu'nun bazı yörelerinde özellikle dağ köylerinde yapılmış, babadan oğula öğretilerek günümüze kadar taşınmıştır. Günümüzde yaygınlığı tartışılır olup hala süre gelmekte ve bu tez çalışmasında incelenip anlatıldığı gibi devam etmektedir. Ancak bu yetiştiricilik sisteminin ileriki dönemlere taşınması ve sürdürülebilirliğinin incelenmesi açısından bakıldığında, sürü yönetiminin zorluğu, verim artışının olmaması gibi durumlar göz önüne alınırsa pek mümkün gibi görünmemektedir. Ancak sürdürülebilirlik üç önemli konu başlığı altında incelenmelidir. Bu başlıklar ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliklerdir.

Her şeyden öne ekonomik açıdan sürdürülebilirliği incelediğimizde Akkocalı köyü yetiştiricileri salma sığırçılık uygulamasını gerçekleştirmekte, devam ettirmekte ve

bu yetiştiricilik sistemi ile kurbanlık hayvan alım satımı gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda işletmeler kendilerine ait, az ya da çok oluşunu önemsemeksizin arazilerinde, bu hayvancılık sistemini devam ettirebilmek için yem bitkisi yetiştirmektedir. Tüm bu açılardan bakıldığında ekonomik anlamda sürdürülebilirliğinin var olduğunu görmekteyiz.

Öte yandan dağ köylerinde tarım işletmelerinin azlığı hayvancılık faaliyetlerinin azalmasına, insanların sanayileşmenin fazla olduğu ve iş imkanının çok olduğu şehir merkezlerine göç etmesi bu nedenle köylerde genç nüfusun azalması da bu yetiştiriciliğin sosyal ayağını ortaya koymakta ve sürdürülebilirliğinin azalması anlamına gelmektedir.

Diğer bir konu başlığı ise çevresel sürdürülebilirlik ayağıdır. Bu salma sığır yetiştiriciliği için doğaya uyumlu, çevresel duyarlılıklara herhangi bir zararı olmaksızın yapıyor diyebiliriz. Bu durumda çevresel açıdan değerlendirdiğimizde sürdürülebilirliğinin devamının söz konusu olduğunu görmekteyiz.

Geleneksel yetiştiricilik sistemi günümüzde önem arz eden gıda güvenliği konusunda ele alınacak olursa eksiklikler içermekte, takibi yapılamamaktadır. Diğer taraftan elde edilen kaliteli ürünler de göz ardı edilmemelidir. Geleneksel yetiştiricilik sisteminde yetiştiriciler ek yemlemeyi oldukça az tutmakta ve gerekli aşılama dışındaki ilaç ve benzeri madde kullanmamaktadırlar. Dolayısıyla bu sistemi güvenilir gıda sistemine dönüştürebilmek ve takip zincirini üreticiden tüketiciye oluşturmak bu noktada önem taşımaktadır.

5. SONUÇ

Bu tez çalışmasında ele alınan geleneksel yerli sığır yetiştiriciliği koşulları için örnek köy olarak Manisa ili Akhisar ilçesinin 96 köyünden bir tanesi olan Akkocalı köyü seçilmiştir. Akkocalı köyü bir dağ köyü olma niteliği nedeni ile hayvancılık odaklı tarımsal faaliyetlere uygunluk göstermektedir. Salma sığırcılık olarak anılan ve doğaya yüksek düzeyde bağlı geleneksel sığır yetiştirme alışkanlığı varlığını sürdürmektedir. Tarımsal üretimin modernleşmesi adına kamunun var olan destek ve teşviklerinin bu geleneksel uygulamaları ancak sınırlı düzeyde etkileyebildiği anlaşılmaktadır.

Geleneksel salma sığır yetiştirme sistemi geçmişten günümüze kadar taşınmasında temel etmen çok uzun sayılabilecek bir olatma olanağının var olmasıdır. En büyük girdi olan yem girdisinin azalması dolayısı ile üretim maliyetinin düşmesidir. Sadece belirli otlak alanlarının bulunması üretimin sürdürülebilmesi için tek neden değildir. Elde edilen bilgi ve bulgular ışığında salma sığırcılığın devam etmesinde belirleyici olan başlıca unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

Yılın çok uzun bir döneminde olatmaya uygun alanların varlığı söz konusudur.

Otlak alanlarının köy ortak kullanımına açık olması ve yetiştiricilerin kullanımlarına ilişkin kısıtlar yok edici boyuta ulaşmamıştır.

Başta hayvan hırsızlıkları olmak üzere güvenlik sorunu söz konusu değildir.

Hayvanlar, uzun yıllar boyunca işleyen yetiştirme uygulamaları ve ekolojik koşullar kapsamında uygun davranış sistemlerine sahiptirler.

Yerli Kara ırkının ağırlıklı olduğu varsayılmakla birlikte var olan sığır genotiplerin saflığı tartışılabilir. Yerli ırklar arası melezlemelerin ve kısmen kültür ırkı kanının düşük düzeylerde de olsa varlığı kabul edilebilir. Önemli varyasyonlar olsa da otlağa salınan genotiplerin tamamı bir örnek uygulamalara tabidir.

Otlak alanlarında sürekli bir işgücüne ihtiyaç yoktur. Yani yetiştiricinin bağımsız ya da ortaklaşa sığırtmaç, bakıcı, bekçi vb birine ihtiyaç duymamaktadır. Her yetiştiricinin hayvanlarının bulunduğu bölgede kontrol amaçlı takipler yapması yeterli olabilmektedir.

Sığır yetiştiriciliği, çok sınırlı zaman aralığında süt sağımı, doğum zamanı ilgi ve kışın sayılı günlerinde ahır yemlemesi dışında yüksek işgücü gereksinimi söz konusu değildir.

Hayvan sağlığı harcamaları en düşük düzeydedir.

Yetiştiriciler için et üretimi amaçlı hayvan pazarlama temel girdi kaynağıdır. Pazarlamada yetiştirme tekniği bakımından avantajlı durumun en azından korunacağı söylenebilir.

Et odaklı pazarlamada kurbanlık satışları çok önemlidir. İşletmeler kurbanlık satışına göre yapılanmıştır. Hayvanların küçük yapılı olması, yetiştirildiği koşullar ve yerli ırk olması bakımlarından ilgi ve talebin artarak devam edeceği beklenebilir.

Salma sığırcılığın sürdürülebilir bir üretim sistemi olarak ekonomik anlamda var olmasını sağlayan birçok sebep sıralanabilir. Ancak bütün bunlara rağmen başat sayılabilecek iki gerekçeye bağlı olarak Batı Anadolu'nun birçok dağ köyünde salma sığırcılık giderek devre dışı kalmaktadır. Bu gerekçelerden birincisi yetiştiriciler tarafından çok uzun yıllar boyunca kullanılan geleneksel de olsa sistematik olan bir üretim sürecinin yaslandığı arazilerin; kullanımı ve mülkiyetine ilişkin gelişmelerin hayvan yetiştiricilerinin aleyhine olmasıdır. İkinci ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının yetiştiricilere yönelik destek ve teşvikler bakımından, geleneksel hayvan yetiştirme sistemlerini önemli ölçüde devre dışı bırakmasıdır. Daha doğrusu yapılan destek ve teşviklerin var olan yerleşik geleneksel sistemleri yok sayan ya da yeterince görmeyen projeler ile hayata aktarılmasıdır. Bu görüntünün değişmesi için en çok ihtiyaç duyulan olgu bilgidir. Konu ile ilgili bilgi birikiminin artmasına paralel olarak pozitif gelişmeler beklenebilir.

Sürdürülebilir hayvansal üretim sistemleri, başlıca; ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere, üç temel ayak üzerinde var olabilir ve dolayısıyla geleceğe aktarılma şansına sahip olabilirler. Yetiştirici mevcut yetiştirme sistemini; ekonomik getiri sağlıyorsa, rekabet edebiliyorsa ya da seçeneksiz ise sürdürmeye devam eder. Üretici ve tüketici sosyolojisi açısından yani yetiricilerin sosyal koşulları ve tüketici talep değişimleri de üretim süreçlerinin temel dinamikleridir.

Sürdürülebilir üretimin dayalı olduğu ekolojik durum ve değişim eğilimleri de diğer bir dinamik olan çevredir.

Türkiye’de sığır eti üretimini arttırmak ve aynı zamanda rekabet edebilir kalite, güvence odaklı alternatif hayvancılık sistemlerinin geliştirilebilmesi için geçmişten günümüze uzanan ekolojik sistem içinde hayvan yetiştirme bilgi ve deneyimlerinin irdelenerek ortaya konması gerekir. Ülkemizin mer’a alanları itibari ile hayvancılığa uygun olan, özellikle Doğu ve İç Anadolu başta olmak üzere, birçok bölge ve yöresi için kırsal kalkınma odaklı olarak sürdürülebilir üretim sistemlerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tarımsal modernleşme ve çağdaş teknolojiler bakımından Türkiye hayvancılığı için hep öncü olmuş olan Ege Bölgesinde de model olabilecek uygulamalar şekillendirilebilir. Bu çalışma örneğinde de gözlem ve görüşmeye dayalı bilgiler ekseninde sürdürülebilir alternatif üretim sistemlerine yönelik bazı projeksiyonlara zemin hazırlanmaya çalışılmıştır.

Salma sığırıcılık olarak adlandırılan Ege Bölgesi bazı dağ köylerinde gözlenen geleneksel sığır yetiştirme sisteminin yok olarak devre dışı kalmadan gerekli bilimsel araştırmaların yapılması zorunludur. Önerilen bazı araştırma konusu başlıkları: 1. Mevcut sığır genotiplerinin genetiği 2. Otlak alanları ve hayvancılık ilişkileri özellikle vejetasyon otlatma ilişkisi 3. Sığır yetiştiriciliğinin sosyolojik ve ekonomik yapı içinde önemi olarak sıralanabilir. Ayrıca kamu kuruluşlarının destek teşvik programlarında anılan yöreleri önceleyen birçok uygulama projesi devreye sokulabilir. Bu projeler sonucunda, çağdaş teknoloji ve bilgilerin eklemlenme şansı ile sürdürülebilir alternatif çağdaş ve ekoloji duyarlı yetiştirme sistemlerinin ortaya çıkması mümkün olacaktır. Hayvancılık kültürü ve hayvan gen kaynaklarının korunması bakımından da önemli bir altyapı şekillenebilecektir.

KAYNAKLAR

- Ak, İ., Kantar, F., 2007. Türkiye’de Ekolojik Hayvancılık Potansiyeli ve Geleceği.
- Akbaş, Y., Kaya, A., Kaya, İ., Önenç, A., 1998. Süt sığırcılığında boğa seçimi için kullanılan indekslerin karşılaştırılması ve yararlanma olanakları. Ege Bölgesi I. Tarım Kongresi, 7-11 Eylül 1998, s.534-541, ADÜ Ziraat Fakültesi, Aydın.
- Akbulut, Ö., Yılmaz, İ., 2013. Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ülkelerde Sığır Islahında Sağlanan İlerlemeler. 8. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi.
- Akman, N., Tuncel, E., Yener, M., Kumlu, S., Özkütük, K., Tüzemen, N., Yanar, M., Koç, A., Şahin, O., Kaya, Ç.Y., 2005. Türkiye’de sığır yetiştiriciliği. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi 3-7 Ocak, Milli Kütüphane, Ankara.
- Alpan, O. , 1992.Türkiye Sığır Irkları. Sığır Yetiştiriciliği ve Besiciliği, 39-40.
- Armağan, G., 1999. Süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısal özellikleri ve planlanması üzerine bir araştırma : Nazilli ÖR-KOOP örnek olayı, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enst. Doktora tezi, İzmir.
- Can, C., 1996. Türkiye’de süt üretimi politikaları, pazarlama ve örgütlenme sorunları II. Paneli. Hayvancılık’96 Ulusal Kongresi, 18-20 Eylül 1996, Cilt 2: Paneller.
- Ertuğrul, M., Dellal, G., Elmacı,C., Akın, O., Karaca, O., Altın, T., Cemal, İ., 2005. Hayvansal Gen Kaynaklarının Korunma ve Kullanımı.
- Gökçe, O., 2009. Bir Köy Bir İşletme Modeli. 2.Ormancılıkta Sosyo Ekonomik Sorunlar Kongresi (19-21 şubat), Isparta.
- Anonim, 2014. <http://www.hazimgokcen.net/hayvancilik/yerel-yonetim-secimleri-ile-koy-hayvanciligi-tarihe-mi-karisiyor/> [Erişim tarihi:22.12.2014].
- Karaca, O., Altın, T., Atay, O., 1998. Batı Anadolu hayvancılığında ıslah planlaması önerileri. Ege Bölgesi I. Tarım Kongresi, 7-11 Eylül 1998, s.486-499, ADÜ Ziraat Fakültesi, Aydın.

- Karaca, O., Altın, T., Cemal, İ., 1998. Hayvansal Üretimde Yükselen Değerler ve Türkiye Hayvancılığının Şansı.
- Karaca, O., Aşkın, Y., Çivi, A., 1997. Türkiye göreneksel hayvan yetiştirme sistemleri ve çağdaşlaştırabilme olanakları. Hayvancılıkta Örgütlenme Sorunları Sempozyumu (27-28 Kasım 1997), İzmir.
- Karaca, O., Atay, O., Koç, A., Altın, T., Akçay, H., Helva, B. 2005. Süt sığırcılığı aile işletmelerinde veri tabanı oluşturma çevre engeli ve damızlık değer tahmini olanakları. ADÜ-BAP ZRF-02014. (Yayınlanmamış)
- Karaca, O., Cemal, İ., 1998. Batı Anadolu Koyunculığında Genetik Kaynakların Korunma ve Kullanımı. Ege Bölgesi 1. Tarım Kongresi (7-11 Eylül 1998), Aydın.
- T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Manisa İl Müdürlüğü Verileri 2014.
- T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Destekleri. www.tarim.gov.tr
- Tarımsal Araştırma Genel Müdürlüğü Evcil Hayvan Genetik Koruma Katalog-2009.
- Türkiye İstatistik Kurumu Verileri 2012 a.
- Yener, M., Akkan, S., Kaya, A., 1996. Türkiye’de sığırcılığın temel sorunları ve çözüm önerileri. Hayvancılık’96 Ulusal Kongresi, İZMİR.
- Yıldız, N., Aygen, S., Özçelik, M., 2008. Elazığ Koşullarında Yetiştirilen Doğu Anadolu Kırmızısı İneklerde Süt, Döl verimi ve Beden Ölçüleri. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi. 22 (5):261-266
- Yücesan, A., Ergün, Ö., 2000. Çeşitli Sığır Irklarımıza ait Karkaslarda Kemik ve Büyük Parça Kısımlarının Oranları Üzerine Araştırmalar. İstanbul Üniv. Vet. Fak. Derg., 26 (2) : 483-487

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Nilgün YAVUZER

Doğum Yeri ve Tarihi : 02/12/1985

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Akhisar
ilçe Müdürlüğü 2011-devam etmekte

İLETİŞİM

E-posta Adresi : nlgnyvzr@gmail.com

Tarih : 21.12.2014